

ISSN_2564-7164

MUHASEBE ÖĞRETİM ÜYELERİ BİLİM VE DAYANIŞMA VAKFI
THE TURKISH FOUNDATION FOR SCIENCE AND COLLABORATION OF ACCOUNTING ACADEMICIAN

MUHASEBE BİLİM DÜNYASI DERGİSİ

THE WORLD OF
ACCOUNTING SCIENCE

Cilt / Volume: 25 Sayı / Issue: 3 Eylül / September 2023

ISSN_2564-7164

MUHASEBE ÖĞRETİM ÜYELERİ BİLİM VE DAYANIŞMA VAKFI
THE TURKISH FOUNDATION FOR SCIENCE AND COLLABORATION OF ACCOUNTING ACADEMICIAN

Bu dergi, Muhasebe Öğretim Üyeleri Bilim ve Dayanışma Vakfına Aittir.
All the copyrights of this journal are under the sole responsibility of the AACF.

Bu dergide ileri sürülen fikirler makalelerin yazarlarına aittir.
Bu fikirler MÖDAV'ın görüşlerini yansıtmaz.
The opinions put forwarded in this journal belong to their writers.
These opinions do not reflect the views of the AACF.

MODAV/AACF

Merkez/ Center Kumrular Caddesi No: 26 06440 Kızılay Ankara
Tel:(0312)2323377 Fax:(0312)2317117

Makale gönderimi:

Mail to:

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/mbdd>

Türkçe ve İngilizce dillerinde hazırlanan bu dergi hakemli bir dergi olup,
yılda dört defa yayınlanmaktadır. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi,
Cilt:10 Sayı:1 Mart 2008 tarihinden itibaren *Ebscohost Academic Search Complete*'de,
ve *Ebscohost Academic Search Premier*'de; Haziran 2014 yılından itibaren
TÜBİTAK ULAKBİM Sosyal ve Beşeri Bilimler Veri Tabanı-TR DİZİN'de
ve 2018 yılı Mart ayı itibariyle de *SOBIAD (Atf Dizini)* tarafından indekslenmektedir.

This journal is prepared in Turkish and English languages, published
four times a year. Journal of The World of Accounting Science has been indexed
by *Ebscohost Academic Search Complete* and *Ebscohost Academic Search Premier*
since March 2008, Vol:10 No:1 and *TUBITAK ULAKBIM Social and Humanities Science*
Database-TR INDEX since June 2014 and by *SOBIAD* as of March 2018.

MUHASEBE BİLİM DÜNYASI DERGİSİ

THE WORLD OF ACCOUNTING SCIENCE

MUHASEBE ÖĞRETİM ÜYELERİ BİLİM VE DAYANIŞMA VAKFI / THE TURKISH
FOUNDATION FOR SCIENCE AND COLLABORATION OF ACCOUNTING
ACADEMICIAN

EDİTÖRLER KURULU / EDITORIAL BOARD

Editör / Editor

Prof. Dr. Can ŞİMGİ MUĞAN (MODAV)

Prof. Dr. Beyhan GÜÇLÜ MARŞAP (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Editör Yardımcısı / Editorial Assistant

Prof. Dr. Seçil SIGALI (Dokuz Eylül Üniversitesi)

Alan Editörleri / Area Editors

Prof. Dr. Arzu ÖZSÖZGÜN ÇALIŞKAN (Yıldız Teknik Üniversitesi)

Prof. Dr. Aslı TÜREL (İstanbul Üniversitesi)

Doç. Dr. Sezer BOZKUŞ KAHYAOĞLU (İzmir Bakırçay Üniversitesi)

Doç. Dr. Mustafa Gürol DURAK (Yaşar Üniversitesi)

Doç. Dr. Melik ERTUĞRUL (Galatasaray Üniversitesi)

Doç. Dr. Ayşenur TARAKCIOĞLU ALTINAY (Uşak Üniversitesi)

Yayın Editörü / Production Editor

Prof. Dr. Bilge Leyli DEMİREL (Yalova Üniversitesi)

İngilizce Dil Editörü / English Language Editor

Doç. Dr. Mine AKSU (Sabancı Üniversitesi)

Türkçe Dil Editörleri / Turkish Language Editors

Prof. Dr. Yavuz ÇİFTÇİ (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)

Doç. Dr. Aysel ÖZTÜRKÇÜ AKÇAY (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Mizanpaj Editörleri / Format Editors

Doç. Dr. Hakan CAVLAK (Ardahan Üniversitesi)

Doç. Dr. Alper ERSERİM (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)

Doç. Dr. Halil Cem SAYIN (Anadolu Üniversitesi)

Dr. Fırat Botan ŞAN (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)

MUHASEBE BİLİM DÜNYASI DERGİSİ

THE WORLD OF ACCOUNTING SCIENCE

YAYIN DANIŞMA KURULU / ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Durmuş ACAR (Süleyman Demirel Üniversitesi)

Prof. Dr. Ercan BAYAZITLI (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Nuran CÖMERT (Marmara Üniversitesi)

Prof. Dr. Ülkü ERGUN (Dokuz Eylül Üniversitesi)

Assoc. Prof. Dr. Graham GAL (University of Massachusetts Amherst, USA)

Prof. Dr. Yoshiaki JINNAI (Tokyo Keizai University, Japan)

Prof. Dr. Reşat KARCIOĞLU (Atatürk Üniversitesi)

Prof. Dr. Seval KARDEŞ SELİMOĞLU (Anadolu Üniversitesi)

Prof. Dr. Ganite KURT (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Prof. Dr. Juan LANERO (Leon University, Spain)

Prof. Dr. Yıldız ÖZERHAN (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Assoc. Prof. Dr. Rezarta SHKURTI (Tirana University, Albania)

Prof. Dr. Hülya TALU (İstanbul Gelişim Üniversitesi)

Prof. Dr. Adriana TIRON-TUDOR (Babeş-Bolyai University, Romania)

Prof. Dr. Şaban UZAY (Erciyes Üniversitesi)

MUHASEBE BİLİM DÜNYASI DERGİSİ
THE WORLD OF ACCOUNTING SCIENCE

EYLÜL 2023 SAYISI BİLİM HAKEM LİSTESİ
LIST OF REVIEWERS FOR SEPTEMBER 2023 ISSUE

Prof. Dr. Taylan ALTINTAŞ
Doç. Dr. Hakan CAVLAK
Doç. Dr. Banu DİNÇER
Doç. Dr. Ramazan EKİNCİ
Doç. Dr. Ahmet ONAY
Dr. Öğr. Üyesi Dastan ASEİNOV

MUHASEBE BİLİM DÜNYASI DERGİSİ

THE WORLD OF ACCOUNTING SCIENCE

İÇİNDEKİLER

TASARRUF MEVDUATI SİGORTA FONU MUHASEBE UYGULAMALARI VE BUNLARIN TÜRKİYE MUHASEBE/FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

(Araştırma Makalesi)

Ali HÜSEYİN.....399

TÜRKİYE'DE DEVLET KATKISI SONRASI BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN ETKİNLİĞİ

(Araştırma Makalesi)

Dr. Öğr. Üyesi Güven GÜNEY

Doç. Dr. Özlem TOPÇUOĞLU.....419

İŞLETMELERDE DEĞER DEĞİŞİMİNİN RAPORLANMASI: ENTEGRE RAPORLAMA VE ÜNİVERSİTELER İÇİN BİR MODEL ÖNERİSİ

(Araştırma Makalesi)

Arş. Gör. Belgin Rana ÇARDAK

Prof. Dr. Deniz Umut DOĞAN.....437

MUHASEBE BİLİM DÜNYASI DERGİSİ
THE WORLD OF ACCOUNTING SCIENCE

CONTENTS

ACCOUNTING POLICIES OF SAVINGS DEPOSIT INSURANCE FUND OF TURKEY AND THEIR EVALUATION IN TERMS OF TURKISH ACCOUNTING AND FINANCIAL REPORTING STANDARDS (TMS/IFRS)

(Research Article)

Ali HÜSEYİN 399

EFFICIENCY OF THE INDIVIDUAL PENSION SYSTEM AFTER STATE CONTRIBUTION IN TURKEY

(Research Article)

Assist. Prof. Dr. Güven GÜNEY

Assoc. Prof. Dr. Özlem TOPÇUOĞLU.....419

REPORTING VALUE CHANGE IN ENTERPRISES: INTEGRATED REPORTING AND A MODEL PROPOSAL FOR UNIVERSITIES

(Research Article)

Res. Assist. Belgin Rana ÇARDAK

Prof. Dr. Deniz Umut DOĞAN.....437

TASARRUF MEVDUATI SİGORTA FONU MUHASEBE UYGULAMALARI VE BUNLARIN TÜRKİYE MUHASEBE/FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ*

Ali HÜSEYİN**

Araştırma Makalesi/Research Article

Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi
Eylül 2023, 25(3), 399-418

ÖZ

Bu araştırmanın amacı Türkiye'deki mevduat/katılım fonu sigortacılığı, banka çözümlene, kayyumluk ve tasarruf finansmanı şirketlerinin tasfiyesi görevlerini yürütmekte olan Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunun (TMSF) muhasebe uygulamalarının Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına (TMS/TFRS) uygunluğunun ortaya konulmasıdır. Bu çerçevede TMSF'nin 2021 yılına ait faaliyet raporunda yer alan finansal tablolar ve dipnotlar incelenmiş ve yayınlanmış standartlar penceresinden değerlendirilmiştir. Yapılan incelemelerin sonucunda TMSF'de kullanılan muhasebe uygulamalarının, bağlı ortaklıkların konsolidasyona tabi tutulmaması, menkul kıymetlerin öngörüldüğü şekilde sınıflandırılıp raporlanmaması ve finansal tablo setinin tam ve eksiksiz bir şekilde yayınlanmaması gibi hususlarda TMS/TFRS'lere uyum sağlamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Finansal Raporlama Standartları, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu

JEL Sınıflandırması: M40, M41, G21

* Makale Geliş Tarihi (Date of Submission): 10.01.2023; Makale Kabul Tarihi (Date of Acceptance):14.08.2023
Bu çalışma, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF)'deki "Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ve TMSF Uygulaması" başlıklı uzmanlık tezinden türetilmiştir.

**Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF), Fon Uzmanı, alihuseyiniletisim@gmail.com, orcid.org/0000-0002-4825-9228

Atıf (Citation): Hüseyin, A. (2023). Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Muhasebe Uygulamaları ve Bunların Türkiye Muhasebe/Finansal Raporlama Standartları Açısından Değerlendirilmesi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 25(3), 399-418. <https://doi.org/10.31460/mbdd.1231921>

ACCOUNTING POLICIES OF SAVINGS DEPOSIT INSURANCE FUND OF TURKEY AND THEIR EVALUATION IN TERMS OF TURKISH ACCOUNTING AND FINANCIAL REPORTING STANDARDS (TMS/TFRS)

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the compliance of the accounting practices of the Savings Deposit Insurance Fund of Turkey (SDIF), which carries out bank resolution, trusteeship and liquidation services, with the generally accepted Turkish Financial Reporting Standards (TFRSs). In this context, the financial statements and footnotes in SDIF's 2021 activity report are evaluated from the perspective of published standards. It is concluded that the accounting practices used by SDIF do not comply with the TFRSs in terms of non-consolidation of subsidiaries, incorrect classification and reporting of securities, and failure to publish a complete set of financial statements.

Keywords: Turkish Financial Reporting Standards, Savings Deposit Insurance Fund of Turkey

JEL Classification: M40, M41, G21

EXTENDED SUMMARY

PURPOSE AND MOTIVATION

The objective of this study is to examine whether the accounting policies and financial statements of the SDIF, which carries out deposit insurance and bank resolution activities in Turkey, are in compliance with Turkish Financial Reporting Standards (TMS/TFRSs). Although TMS/TFRSs are generally used by for-profit enterprises, non-profit public institutions also prepare their financial statements by taking these standards into account. Institutions that carry out tasks in parallel with the SDIF in other countries also use the International Financial Reporting Standards (IAS/IFRSs), the international equivalent of TMS/TFRS, in recording and reporting their financial transactions.

METHODOLOGY

An institution integrating their financial statements with TMS/TFRS states this compliance transparently and fully in the footnotes to financial statements. According to TMS 1, Presentation of Financial Statements standard, unless the financial statements comply with TMS/TFRS in all its articles, one cannot state that financial statements are in compliance with TMS/TFRS. Therefore, the SDIF's accounting practices that are incompatible with the TMS/TFRS are also included within the scope of this research. In this research, the financial statements and footnotes in the SDIF's 2021 annual report are evaluated in terms of the TFRS 2023 set approved by the Public Oversight, Accounting and Auditing Standards Authority. In addition, in order to analyze the accounting practices from a historical

perspective, the annual reports published by the SDIF, the independent audit reports published by the Turkish Court of Accounts and the independent audit firm are also reviewed. The most important principle in TFRS is compliance with the standards as a whole. Hence, the main hypothesis of the research is that the financial statements and footnotes in the annual report published by SDIF in 2021 comply with TFRS standards.

RESULTS AND DISCUSSION

When the annual report and footnotes published in 2021 are examined, it is observed that they do not comply with various TFRSs. There is no consolidation in the reporting of the subsidiaries owned by the SDIF, and standard TFRS 10 contradicts the standard for the preparation of consolidated financial statements. Furthermore, it is seen that securities, which constitute approximately 65% of the SDIF's assets, are not reported in accordance with the relevant standards. There are lawsuits filed against SDIF for its current activities. Reporting on these cases is followed in off-balance sheet accounts. In addition, deposit/participation fund accounts opened in Turkish banks within the scope of deposit insurance activities are covered by insurance up to 400,000 Turkish Liras. In case any bank fails to fulfill its obligations, the SDIF makes payments to the depositors from its own assets up to the limit covered by insurance. Therefore, the SDIF needs to set aside provisions for possible cash outflows in accordance with TFRS within a certain modeling framework. The SDIF depreciates its tangible and intangible assets at the rate of 20% on an annual basis using the normal method. The SDIF should determine the depreciation rate by taking into account the economic and useful lives of the assets, rather than allocating 20% depreciation according to the nature of the fixed assets it owns. When the SDIF's annual report for 2021 is examined, it is observed that the Other Comprehensive Income Statement, Cash Flow Statement and Statement of Changes in Equity are not included in the set of financial statements included in the TMS 1 Financial Statements Presentation Standard. It is also observed that some of the firms in the disposal group have been in this group for more than 1 year and this is in violation of TFRS 5, non-current assets held for sale and discontinued operations. Finally, the method used by the SDIF to allocate provisions for financial instruments in the 2021 Financial Position Statement is not in compliance with the concepts of expected credit loss and lifetime expected credit loss in the relevant standards.

CONCLUSION AND IMPLICATIONS

When the annual reports of organizations such as Canada Deposit Insurance Corporation, Perbadanan Insurans Deposit Malaysia, Albanian Deposit Insurance Agency, which carry out co-operation with the SDIF, are examined, it is seen that their financial statements and footnotes comply with IFRS. As can be seen, not only profit-making enterprises but also non-profit organizations report their financial reports in accordance with IFRS. As a developing country, our financial system is followed closely by international investors, and compliance of the financial reports of the SDIF, one of the important

institutions of our financial system, with TFRS will undoubtedly increase comparability. Therefore, it is of great importance that the SDIF, which is one of the actors of the new financial center to be established in Istanbul, carries out its financial reporting activities in accordance with international standards. In order to fulfill this goal, it will help it to integrate into the financial world by revising the accounting regulations that have been accepted many years ago and create a structure compatible with TFRS. The results of this study should not be interpreted only in terms of TMSF. In future research, the scope will be expanded and such comparisons of standards with the accounting practices of other public institutions similar to SDIF in the financial markets will contribute to the institutions themselves and the literature.

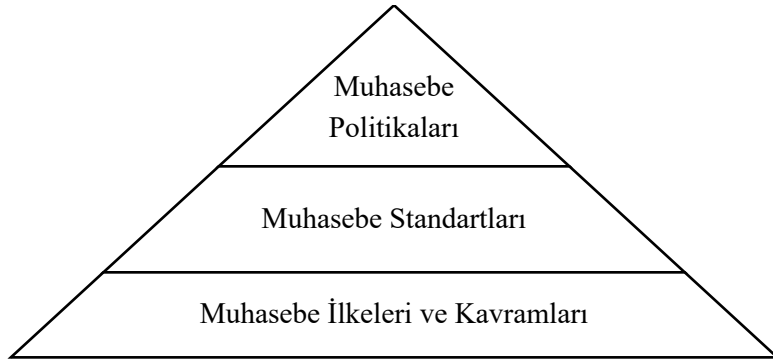
1. GİRİŞ

Bir organizasyonun gerek finansal performansının diğer kurum/kuruluşlar ile kıyaslanabilmesi gerekse farklı dönemlerdeki kendi finansal gelişiminin karşılaştırılabilmesi için genel kabul görmüş muhasebe standartlarına duyulan ihtiyaç sebebiyle Uluslararası Muhasebe Standartları ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UMS/UFRS) geliştirilmiştir. Türkiye’de mevduat/katılım fonu sigortacılığı, yükümlülüklerini yerine getiremeyen bankaların ve tasarruf finansmanı şirketlerinin çözümlenmesi ve kanuni olarak verilen yetki çerçevesinde ilgili şirketlerde kayyumluk görevini yürütmekte olan Türkiye Mevduat Sigorta Fonu (TMSF), diğer kamu kurumlarından farklı bir yapıya sahiptir. TMSF, görevlerini yerine getirirken kabul edilen TMSF Hesap Planı ve Açıklamalar ile TMSF Muhasebe Yönergesi düzenlemeleri çerçevesinde muhasebe işlemlerini kayıt altına alarak raporlamaktadır. TMSF ile benzer görevler yürüten diğer ülkelerdeki kurumların (Kanada Mevduat Sigorta Kurumu, Malezya Mevduat Sigorta Kurumu, Arnavut Mevduat Sigorta Acentesi vb.) Dünyada kabul görmüş olan muhasebe ve raporlama standartlarını baz alarak finansal raporlama yaptıkları görülmektedir. Bu çalışmada TMSF’nin mali düzenlemelerinin uluslararası alanda en çok kullanılan standart seti olan Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının Türkiye’deki izdüşümü olan Türkiye Finansal Raporlama Standartları’na (TFRS) uygunluğu araştırılmıştır. Kamu kuruluşlarının mali tablolarının UFRS ile uyumlu olup olmamasına yönelik uluslararası literatürde çalışmalar yer almasına karşın ulusal literatürde bu bağlamda herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla araştırmanın ulusal literatüre önemli bir katkı sağlayacağı ve gelecekte bu konuyu çalışmak isteyen araştırmacılara yol göstereceği düşünülmektedir.

2. ULUSLARARASI MUHASEBE STANDARTLARI / ULUSLARARASI FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARI (UMS/UFRS) VE TÜRKİYE'YE YANSIMALARI

Muhasebe, mali nitelikte olup ekonomik sonuç doğuran işlemleri ve olayları para birimi ile göstererek belgeler doğrultusunda kaydeden, sınıflandıran, bunları mali tablolara ve finansal raporlara dönüştürüp taraflara ileten bir bilgi sistemidir. Ayrıca muhasebe bir işletmenin mevcut mali yapısını ve faaliyetlerini gerçeğe uygun olarak yansıtmayı da hedefleyen bir sistemdir (Çelik, 2003).

Muhasebe standartları ise Şekil 1'de görüleceği üzere muhasebenin temel ilke ve kavramlarına dayanarak muhasebe politikalarını yol gösteren ve mali tabloların hazırlanmasını sistematik hale getiren kurallar bütünüdür.

Şekil 1. Muhasebe Standartlarının Yeri

Kaynak: Kiracı, M. ve Köse T, (2002).

Muhasebe standartları, bir organizasyonun finansal performansının farklı dönemler ile karşılaştırılmasında ve işletmenin geleceği ile ilgili önemli olan kararların alınmasında yarar sağlayabileceği gibi işletmenin performansının faaliyette bulunduğu sektördeki diğer işletmelerin tablolarına bakarak analiz edilmesine de katkı sağlar (Ataman & Akay, 2004).

Muhasebe standartları, ekonomik birimlerce oluşturularak finansal seçimlerde kullanılacak bilgilerin standart yapıda düzenlenmesini ve sunulmasını sağlar. Yani muhasebe uygulamalarının belirli bir düzene uymak zorunda olması gerekliliğinden dolayı muhasebe tanımı ve prensiplerinden yola çıkılarak standartlar geliştirilmiştir. Esasında ilgili standartların muhasebe uygulamalarına rehberlik ederek finansal tabloların hazırlanması konusunda bir düzen getirmesi amaçlanmaktadır (Kieso ve diğerleri, 2013).

Uluslararası Muhasebe Standartlarının oluşturulmasına ilişkin müzakereler, 1960'lı yıllarda başlamış ve bu sorunun bir komisyon tarafından yönetilmesine ilişkin çözümler 1972 yılında Sidney'de gerçekleştirilen 10. Uluslararası Muhasebeciler Kongresinde ele alınmıştır (Aysan, 2008).

Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi (International Accounting Standards Committee-IASC), 29 Haziran 1973 senesinde çeşitli ülkelerdeki muhasebe örgütleri tarafından yaygın olarak tercih edilen

muhasebe standartları oluşturmak amacıyla merkezi Londra’da olmak üzere kurulmuştur. IASC, ilk standardını 1975 yılında yayınlamış ve 2000 yılına kadar “Uluslararası Muhasebe Standartları (UMS)” adı altında çeşitli konularda standartlar yayınlamaya devam etmiştir. Yayımlanan bazı standartlarda ilerleyen yıllarda çeşitli revizyonlar yapılmıştır (Zeff, 2012). Türkiye’de faaliyet gösteren Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği (TMUD) ve Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB) de IASC üyesi olmuşlardır (Yücel, 1997).

Yayımlanan standartlara bakıldığında IASC’nin uygulamada en fazla farklılığın olduğu konular üzerine yoğunlaştığı ve gelişmiş ülkelerde kullanılmakta olan muhasebe standartlarından faydalanarak fazla detaya girmeden standartları oluşturduğu görülmektedir. Bu durum da şüphesiz standartların genel kabul görme yeteneğini arttırmıştır (Çiftçi, 1997).

IASC, uluslararası standartların oluşturulmasında ve yayınlanmasında ciddi sorumluluklar almış olmasına rağmen mali piyasalarda bu standartların kullanılmasına yönelik ortam oluşmadığından ve IASC’nin yeterli yaptırım gücüne sahip olmamasından yeniden yapılanmaya gidilmesi yönünde bir ihtiyaç ortaya çıkmıştır. Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (International Federation of Accountants-IFAC)’nin birimi gibi faaliyet gösteren IASC, 24 Mayıs 2000’de Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu’nun katılımıyla Edingburgh’da gerçekleştirilen Genel Kurul Toplantısı’nda bağımsız bir kurum haline gelmiş ve yeni kurumun ismi Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (International Accounting Standards Board-IASB) olmuştur. Böylece 1 Nisan 2001 tarihinden itibaren muhasebe standartlarını ve taslakları geliştirmek ve yayınlamak görevi IASB tarafından yürütülmektedir (Botzem & Quack, 2009).

Dünyada yaşanan muhasebe skandalları (Enron, Parmalat, Dotcom vs) sonucunda Amerika Birleşik Devletleri Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri ile UMS/UFRS’lerin uyumlaştırılması uğraşları 2002 yılında Norwalk Anlaşması ile başlamış ve ilerleyen zamanda ortak çeşitli düzenlemeler yapılarak bu uyumlaştırma hız kazandırılmıştır (Hughes ve diğerleri, 2017).

2000 yılında Avrupa Birliği Komisyonu’nca hazırlanan “Finansal Raporlama Stratejisi”ni yürürlüğe koymak için Avrupa Birliği, 19 Temmuz 2002 tarihli kararı ile birliğe üye olan ülkelerdeki düzenlenmiş piyasalarda işlem gören tüm şirketlerin 1 Ocak 2005 sonrasında konsolide finansal tablolarında UMS/UFRS’ye bağlı olmalarını gerektiren bir muhasebe düzenlemesini onaylamıştır (Guggiola, 2010).

Günümüzde yaklaşık 145 ülkede faaliyet gösteren halka açık işletmelerin ve/veya finansal kuruluşların muhasebe uygulamalarının UMS/UFRS’ye uyumu zorunludur ve ayrıca 13 ülkede de bu uyum isteğe bağlıdır (IFRS, 2022).

Bunun yanında UMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu standardında; standartlarda kâr amaçlı işletmelere uygun bir muhasebe dili kullanıldığı için bu standardı kullanmayı planlayan özel sektör/

kamu sektöründeki kâr amacı olmayan kurumların, finansal tablolardaki bazı kalemleri ve finansal tablolar için kullanılan kavramları revize etme gereksinimi duyabileceğinden bahsedilmektedir. Dünyada gerek özel gerekse kamu sektöründe kâr amacı gütmeyen birçok kuruluşun herhangi bir zorunluluk olmasa bile UMS/UFRS'ye uygun bir şekilde finansal tablo setlerini oluşturdukları görülmektedir.

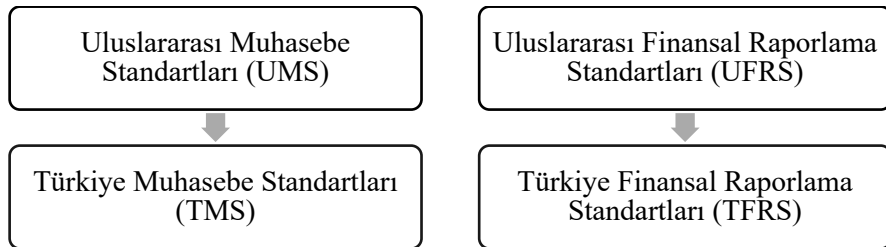
Türkiye'de muhasebe uygulamalarına yaygın olarak Türk Ticaret Kanunu ile Vergi Usul Kanunu'ndaki hükümlerin yol gösterdiğini, ancak hükümlerin gereksinime yanıt vermediği durumlarda, yasal statüye sahip olan kuruluşların kendi yetki alanlarına giren işletmeler için farklı düzenlemeleri hayata geçirdiği gözlenmektedir. Türkiye'de uluslararası muhasebe standartları ilk defa Muhasebe Enstitüsü Dergisinde yayınlanmıştır. Şekil 2'de de görüleceği üzere günümüze gelene kadar söz konusu standartları çevirip yayınlama görevini birçok kurum üstlenmiş ve hali hazırda bu görev 2011 yılında kurulan Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) aracılığıyla yerine getirilmektedir.

Şekil 2. Türkiye'de Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarını Yayınlayan Kuruluşlar

Kaynak: Yünlü, M. (2020).

KGK, IASB tarafından yayınlanan standartları Türkçe'ye çevirerek yayınlamaktadır.

Şekil 3. Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları ile İlgili Düzenlemeleri

2003 yılında Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), 33 adet uluslararası muhasebe standardını temel alan "Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ'i yayınlamıştır. SPK, halka açık

işletmelere 2005 yılından itibaren Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS)'na göre raporlama yapma zorunluluğu getirmiştir. 2004 yılında Sigorta Denetleme Kurulu sigorta şirketlerinin muhasebe kayıtlarının TMS/TFRS'ye uygun olmasını kararlaştıran Sigortacılık Muhasebe Sistemi Yönetmeliği yayınlamıştır. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) da Kasım 2006'da TMS ve TFRS'lere uyumu zorunlu kılan düzenlemeler yapmıştır. Bunun yanında belirli ölçülerdeki işletmelere TMS ve TFRS'leri uygulama yükümlülükleri getiren 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu 14.02.2011 tarih ve 27846 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Hâlihazırda kullanılmakta olan Türkiye muhasebe ve finansal raporlama seti, Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, Türkiye Muhasebe Standartları (25 adet), Türkiye Muhasebe Standartları Yorumları (4 adet), Türkiye Finansal Raporlama Standartları (16 adet) ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları Yorumları (15 adet)'ndan oluşmaktadır (Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, 2022).

3. TASARRUF MEVDUATI SİGORTA FONU (TMSF) VE TMSF'NİN MUHASEBE DÜZENLEMELERİ

TMSF, 1983 yılında Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) çatısı altında tasarruf mevduatını sigorta etmek amacıyla kurulmuştur (70 sayılı Kanun Hükmünde Kararname). 1994 yılında ortaya çıkan finansal krizin neticesinde, TMSF'nin sorumlulukları genişletilerek bankaların mali bünyelerini sağlamlaştırma ve gerekirse yeniden yapılandırma görevi de TMSF'ye verilmiştir (Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, 2011).

1999 yılında finansal piyasalardaki denetim süreçlerinin artırılması ile bağımsız karar mercilerine sahip olmalarına ilişkin kurallar uyarınca kamu tüzel kişiliğini haiz, idari ve mali özerk bir yapıda olan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) kurulmuş ve TMSF'nin temsil ve idaresi BDDK'ya verilmiştir (4389 sayılı Kanun). BDDK'nın kuruluşunun ardından Türkiye'de yaşanan finansal kriz neticesinde 25 banka yükümlülüklerini yerine getirememesi sebebiyle TMSF'ye devredilmiştir. 2003 yılında ise TMSF çıkarılan bir kanun ile özerk bir konuma gelmiştir (5020 sayılı Kanun).

2005 yılında uygulanmaya başlanan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu vasıtasıyla TMSF'nin sorumluluk alanları artırılmış, geçmiş uygulamalara göre BDDK tarafından belirlenen sigortaya tabi mevduatın içeriği ile miktarını belirleme hakkı TMSF'nin sorumluluğuna verilmiştir. Risk esaslı sigorta priminin tarifesini, tahsil zamanını ve şeklini belirleme yetkileri de yine TMSF'ye verilmiştir. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun getirdiği bir diğer özellik ise katılım bankaları nezdinde açılan gerçek kişilere ait katılım fonlarının da TMSF'nin güvencesine verilmesidir. Bireylere ait mevduat ve katılım

fonlarına ek olarak 2022 yılında yapılan düzenleme ile ticari mevduat ve katılım fonları da sigorta kapsamına alınmıştır (27.08.2022 tarih ve 31936 sayılı Resmi Gazete).

Ayrıca, Türkiye’de 15.07.2016 tarihinde meydana gelen darbe teşebbüsü sonucu ilan edilen olağanüstü hal neticesinde terör örgütleri ile ilişkisi bulunan işletmelerdeki kayyımlik sorumluluğunun ve haklarının TMSF’ye devredilmesine karar verilmiştir (674 sayılı Kanun Hükmünde Kararname). Bunun yanında, BDDK’nın yaptığı denetimler sonucunda tasfiyelerine karar verilen tasarruf finansmanı şirketlerinin (TFŞ) tasfiye süreçlerinin gerçekleştirilmesi görevi de TMSF’ye verilmiştir (7333 sayılı Kanun).

Tarihsel gelişimden de anlaşılacağı üzere, TMSF temelde dört görev üstlenmiştir:

- Mevduat Sigortacılığı; bankalar nezdindeki mevduatın ve katılım fonlarının sigortalanmasına ilişkin politikaların belirlenmesi ve sektör/banka risklerinin izlenmesi,
- Bankaların Çözülmesi; BDDK’nın, sorunlu bir bankanın faaliyet iznini kaldırması veya bankanın temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimini TMSF’ye devretmesi ile başlayan çözümleme işlemlerinin gerçekleştirilmesi,
- Kayyımlik Görevi; yasal düzenlemeler neticesinde mahkeme kararıyla yönetimi veya denetimi devredilen şirketlerin/varlıkların yönetilmesi ve
- Tasarruf Finansmanı Şirketlerinin Tasfiyesi; yükümlülüklerini yerine getiremeyen TFŞ’lerin tasfiye işlemlerinin yürütülmesidir.

TMSF, yukarıda sayılan görevleri ile ilgili gerçekleştireceği muhasebe işlemlerinde 2005 yılında kabul edilen Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Muhasebe Yönergesi ile 2001 yılında kabul edilen Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Hesap Planı ve Açıklamaları’nı dikkate almaktadır (T.C. Sayıştay Başkanlığı, 2022).

TMSF’nin TCMB bünyesinde yer aldığı dönemde 2 Ocak 1984 tarihinden itibaren kullanılmak üzere Amerikan Usulü Muhasebe Defteri oluşturulmuş ve buna bağlı olarak da muhasebe hesap planı hazırlanmıştır (Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, 1985). TMSF’nin faaliyet sonuçlarının sağlıklı ve güvenilir bir biçimde bilgisayar ortamında muhasebeleştirilmesini sağlamak ve üstlendiği risklerin bankalar düzeyinde izlenmesine olanak vermek amacıyla 1994 yılında yeni bir hesap planı hazırlanması konusunda çalışmalara başlanmış ve Gazi Üniversitesi öğretim üyelerinin iş birliğiyle yeni bir hesap planı hazırlanmıştır (Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, 1996). TMSF’nin görev ve faaliyetlerinde ve yapılanmasında meydana gelen değişiklikler ve kaydedilen gelişmeler mevcut hesap planının gözden geçirilmesini zorunlu kılmıştır. Bu çerçevede hesap planında revizyon yapılmasına ilişkin çalışmalar sonucunda 2001 yılında “Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Hesap Planı ve Açıklaması” kabul edilmiş

olup halihazırda da bu hesap planı kullanılmaya devam edilmektedir (Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, 2003).

03.08.2001 tarih ve 24482 sayılı Resmi Gazete’de yer alan Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Yönetmeliği’nin 57. maddesinde; TMSF’nin muhasebe ve kayıtlarının TMSF Fon Kurulu’nca tespit edilecek yönergeye uygun olarak tutulacağı hüküm altına alınmıştır. Söz konusu düzenlemeye istinaden “Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Muhasebe Yönergesi” onaylanarak yürürlüğe konulmuştur (Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, 2003). Mevcut Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Muhasebe Yönergesi’nde 2002 ve 2003 yılları içerisinde belli ölçüde uluslararası muhasebe uygulamalarıyla paralel hale getirilmesi amacıyla güncellemeler yapılmış (Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, 2004) olsa da zaman içerisinde duyulan ihtiyaçları karşılamadığı için 2005 yılında yürürlükten kaldırılarak aynı isimde yeni bir düzenleme kabul edilmiştir.

4. LİTERATÜR TARAMASI

UMS/UFRS temel olarak kâr amacı güden işletmelerin kullanması amacıyla düzenlenmiştir. Fakat yıllar itibarıyla söz konusu standartları benimseyen ülkelerin artmasına paralel olarak bazı ülkelerde özel sektörde yer alan şirketlerin yanında İsviçre Finansal Piyasa Denetleme Kurumu ve Kanada Mevduat Sigorta Kurumu (Canada Deposit Insurance Corporation) gibi kamu sektörü kuruluşlarının da UMS/UFRS’leri kullanmaya başladığı görülmektedir. Kamu kesiminde finansal raporlamalarını UFRS’lere uygun düzenleyen ülke sayısının az olmasından dolayı bu konudaki literatür de henüz istenilen seviyelerde değildir. Literatürde yer alan ilgili bazı çalışmalar aşağıdaki gibidir:

Trewavas ve diğerleri, (2012), Yeni Zelanda’da kamu sektörünün mali tablolarının 2007 yılından itibaren UFRS düzenlemelerine uyumlu hale gelmesinin finansal sonuçlarına etkisini araştırmıştır. Bu araştırmada altı farklı alanda (merkezi hükümet, sağlık, yükseköğretim, iktisadi teşebbüsler, yerel hükümet, kraliyet kuruluşları) toplam 275 kamu girişiminin verileri araştırmaya konu edilmiş ve kamu kuruluşlarının aktifleri, yükümlülükleri, özkaynakları, gelirleri, giderleri ve net kârı karşılaştırmalı olarak bağımlı örneklem t-testi ile kıyaslanmıştır. Araştırma sonucunda UFRS’ye geçişin kamu kuruluşlarının yükümlülüklerinde ciddi bir artışa ve özkaynaklarında ise azalışa yol açtığı sonucuna ulaşılmış ve kamu kuruluşlarının UFRS sonrası raporlama uygulamalarının etkin ve verimli olduğu belirtilmiştir.

Rixon ve Faseruk (2009), Uluslararası Finansal Raporlama Standartları’nın kamu sektöründeki Kanadalı İşçiler Tazminat Kurulu’na uygulanması neticesinde bu kurumun finansal pozisyonunun ve önemli performans göstergeleri aracılığıyla paydaşlarına hesap verme sorumluluğunun nasıl etkilendiğini araştırmıştır. Bu bağlamda 12 farklı bölgede faaliyet gösteren bu kuruluşun her bölge için

2003 ve 2004 yıllarına ait finansal durum tablolarındaki ve yıllık faaliyet raporlarındaki verileri kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre Kanadalı İşçiler Tazminatı Kurulu'nun farklı bölgelerde faaliyet göstermesi nedeniyle mali verilerin kıyaslanabilirliği azalmıştır. Bununla birlikte menkul kıymetlerin değerindeki değişmelerin finansal tablolara aynı ölçüde yansıtılmadığı çalışmanın diğer sonuçları arasında yer almaktadır.

Conolly ve Wall (2013), Birleşik Krallık'taki kamu sektörünün finansal raporlamalarını UFRS'ye uygun hale getirmesine yönelik alınan kararın ardından, Kuzey İrlanda, İskoçya ve Galler'deki kamu sektörünün finansal bilgilerinin nasıl UFRS'ye uyumlu hale getirildiğini ve bu değişimin faydasının olup olmadığı araştırmışlardır. Araştırmada, yayınlanan içeriklerin analizi, literatür taraması ve bu değişimi yaşayan insanlara yapılan online anketler veri olarak kullanılmıştır. Çalışma sonucunda kamu kesiminde yöneticilerin bu değişime yeterli zaman ayırmadığı, bu değişimin bütçe yapımına ve bütçeye ilişkin karar alıcılara katkı sağlamadığı ve kamu kesimin şeffaflığını, verimliliğini ve güvenilirliğini arttırdığına dair istatistiki olarak bir bulguya rastlanmadığı belirtilmiştir. Fakat kamu kesimi tarafından yıllık olarak düzenlenen finansal raporlarda artış yaşandığı ve bu durumun da iç ve dış kullanıcılar açısından ekstra değer yarattığı ifade edilmiştir. Bu çalışmada UFRS setinin kamu kesimi için uygun olmadığı ve kamu kesimi için ayrı bir standartlar setinin yayınlanması gerektiğine ilişkin sonuca ulaşılmıştır.

Barton (2005), özel sektör ile kamu sektörünün muhasebe açısından farklılıklarını ele alarak Avustralya'daki kamu sektöründe muhasebe standartlarının kullanılmasının sonuçlarını araştırmıştır. Araştırmada, kamu sektörünün özel sektörden yapı itibarıyla farklı olduğu gerekçesiyle tek bir muhasebe standartları setinin uygulanması yerine kamu sektörüne has nitelikler içerecek bir şekilde kamu muhasebe standartları oluşturulması ve uygulanması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak, ele alınan çalışmalardan kamu kesiminin UFRS'ye uygun olarak finansal raporlamalarını hazırlamasının hem olumlu hem de olumsuz sonuçları beraberinde getirdiği görülmektedir. Şeffaflığın, verimliliğin ve kıyaslanabilirliğin artmasına karşın paydaşlara ciddi bir değer yaratmadığı ve aksine hazırlayanlar açısından maliyete yol açtığı sonucuna da ulaşılabilmektedir.

5. ARAŞTIRMA

5.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Türkiye'de mevduat sigortacılığı görevlerini yürüten TMSF, mali tablolarını kabul edilen TMSF Muhasebe Yönergesi ve TMSF Hesap Planı ve Açıklamaları düzenlemelerine göre oluşturmaktadır. Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu'nun yayınladığı standartlar seti incelendiğinde sadece kâr amacı güden işletmelerin değil kamu kesiminde yer alan kurum ve kuruluşların da bu düzenlemelere

uyum sağladıkları görülmektedir. TMSF ile paralel görevleri yürütmekte olan Kanada Mevduat Sigorta Kurumu (Canada Deposit Insurance Corporation, 2022), Malezya Mevduat Sigorta Kurumu (Perbadanan Insurans Deposit Malaysia, 2022), Arnavut Mevduat Sigorta Acentesi (Albanian Deposit Insurance Agency, 2022), Zimbabwe Mevduat Koruma Kurumu (Zimbabwe Deposit Protection Corporation, 2022), Bulgaristan Mevduat Sigorta Fonu (Bulgarian Deposit Insurance Fund, 2022), Birleşik Krallık Finansal Servisler Tazminat Planı (Financial Services Compensation Scheme, 2022) gibi kuruluşlar, mali tablolarını hazırlarken ve raporlarken UFRS'leri kullanmaktadır. Söz konusu standartların yakın gelecekte kapsamının genişletilerek sadece özel sektörde kâr amacıyla faaliyetlerini sürdüren işletmeler değil kamu sektöründe faaliyet gösteren işletmeler için de geçerli olma ihtimali bulunmaktadır. Buradan hareketle araştırmanın amacı TMSF'nin yürürlükte olan muhasebe uygulamalarında TMS/TFRS ile uyumlu olmayan hususların tespit edilmesidir. Bu çalışma, literatürde TMSF muhasebe uygulamalarının TFRS'ye uygunluk açısından değerlendirildiği ilk çalışma olması ve ileride bu konuda çalışmak isteyen araştırmacılara yol gösterici olması bakımından önem arz etmektedir.

5.2. Araştırmanın Kapsamı ve Kısıtları

Finansal tablolarını TMS/TFRS'lere uygun olarak hazırlayan bir işletme, bu uyumu şeffaf ve tam bir şekilde dipnotlarda belirtmektedir. TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu standardına göre finansal tablolar TMS/TFRS'lere tüm maddeleriyle uymadığı sürece, finansal tabloların TMS/TFRS'lere uyumlu olduğu ifade edilemez. Dolayısıyla, bu araştırma kapsamında TMSF'nin muhasebe uygulamalarından TMS/TFRS ile uyumlu olan hususlara değil uyumsuzluk gösteren konulara yer verilmiştir.

Bu çalışmada TMSF'nin 2021 yılında yayımlanan faaliyet raporundaki mali tabloları ve dipnotları KGK tarafından onaylanan TFRS 2023 seti baz alınarak değerlendirmeye tâbi tutulmuştur. Ayrıca, TMSF'nin muhasebe uygulamalarının tarihsel açıdan analiz edilebilmesi amacıyla yayınlamış olduğu yıllık faaliyet raporları, bağımsız denetçi raporları ve Türkiye Büyük Millet Meclisi adına TMSF'yi denetleme yetkisi bulunan T.C. Sayıştay Başkanlığı'nın denetim raporları da gözden geçirilmiştir.

Bu araştırmanın bazı kısıtları bulunmaktadır. İlk olarak Türkiye'deki bir kamu kurumunun muhasebe uygulamalarının TMS/TFRS'ye uyumunun ele alındığı bir çalışma mevcut değildir. Bu nedenle araştırma sürecinde kaynak olarak faaliyet raporları temel alınmıştır. Bununla birlikte araştırma kapsamında sadece TMS/TFRS standartları dikkate alınmıştır. TMSF'nin de üyesi olduğu Uluslararası Mevduat Sigortacıları Birliğine üye olan TMSF'nin muadili yabancı kurumların birçoğunun finansal raporlarını hazırlarken UMS/UFRS standartlarını kullandığı görülmektedir. UMS/UFRS standartlarını kullanmayan yabancı kurumlar ise kendi ulusal düzenlemelerini kullanmaktadırlar. Ayrıca, daha kapsamlı ve uzun zamandır yürürlükte olması, diğer standartlara daha kolay uyum sağlaması gibi etkenler UMS/UFRS setinin küresel finansal piyasalarda yaygın olarak kabul görmesine neden

olmaktadır. Bu bağlamda araştırmada sadece TMS/IFRS setinin ele alınması, bir diğer standart olan Uluslararası Kamu Sektörü Muhasebe Standartları'nın incelenmemesi araştırmanın bir kısıtı olarak değerlendirilebilir.

5.3. Araştırmanın Bulguları

KGK tarafından yayınlanan IFRS 2023 seti ile TMSF muhasebe uygulamalarının örtüşmediği hususların ele alındığı araştırmanın bulguları aşağıda yer almaktadır.

Uzun Vadeli Özkaynak Yatırımlarının Takibi ve Raporlaması

TMSF bağlı ortaklıklarını maliyet yöntemine göre sınıflandırmakta olup bağlı ortaklıkların ilk kayıtlara alınmasının ardından herhangi bir değerlendirme yapılmadığı tespit edilmiştir. TMSF'nin 31.12.2021 tarihli bilançosunda (finansal durum tablosunda) yer alan bağlı ortaklıklarına ilişkin bilgiler Tablo 1'de gösterilmektedir (Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, 2021 Yılı Faaliyet Raporu).

Tablo 1. TMSF Bağlı Ortaklıklar Kalemi (31.12.2021)

Bağlı Ortaklık	Hisse Oranı	Tutar(TL)
Birleşim Varlık Yönetim AŞ	%100	111.992.000
Yaz Bilgi Sistemleri AŞ	%100	331.101
Birleşik Fon Bankası AŞ	%100	460.522.000

IFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar standardında ana ortaklığın finansal performansının doğru bir şekilde ölçülmesi amacıyla iştirakler için özkaynak yönteminin, kontrol sahibi olduğu bağlı ortaklıklar için de konsolidasyon yönteminin uygulanması vurgulanmıştır. Çünkü maliyet yönteminde ana ortaklığın bilançosundaki bağlı ortaklıkların performansına ilişkin analiz kabiliyeti sınırlıdır. Bu çerçevede TMSF'nin sahip olduğu bağlı ortaklıkların standartlara uygun bir şekilde ana kurumun mali tabloları ile konsolide edilerek raporlanması gerekmektedir.

Menkul Kıymetlerin Takibi ve Raporlaması

TMSF'nin 31.12.2021 tarihli bilançosunda (finansal durum tablosunda) menkul değerler toplam aktifin %65'ünü oluşturmaktadır. Dolayısıyla menkul değerlerin raporlaması mali tabloların yorumlanması açısından önem arz etmektedir. 31.12.2021 tarihi itibarıyla TMSF portföyünde yer alan menkul değerler grubu Tablo 2'de gösterilmektedir (Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, 2021 Yılı Faaliyet Raporu).

Tablo 2. Menkul Değerler (31.12.2021)

Devlet Borçlanma Senetleri	74.264.771.061 TL
Kamu Kurum ve Kuruluşları Borçlanma Senetleri	500.000.000 TL
Gelire Bağlı Senetler	1.687.075.000 TL
Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karşılığı(-)	(6.152.623.673 TL)

Menkul değerler, TCMB değerleri ve borsa değeri ile kayıt altına alınmıştır. Halbuki TMS 32 Finansal Araçlar: Sunum, TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme, TFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklamalar ve TFRS 9 Finansal Araçlar standartlarına göre finansal araçlar işletmenin iş modeline göre verilecek karar doğrultusunda üç farklı sınıfta raporlanmalıdır (gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal varlıklar, gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlıklar ve itfa edilmiş maliyeti ile ölçülen finansal varlıklar) ve bu sınıflandırma çerçevesinde dipnotlarda gerekli bilgiler raporlanmalıdır.

Nakit Çıkışı Yaratabilecek Hususların Takibi ve Raporlaması

TMSF aleyhine açılan hukuki davaların tutarlarını nazım hesaplar üzerinde takip etmektedir. 31.12.2021 tarihi itibarıyla nazım hesaplarda izlenen aleyhe davalar rakamının 1.446.276.000 TL olduğu görülmektedir (TMSF 31 Aralık 2021 Tarihinde Sona Eren Hesap Dönemine Ait Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetim Raporu).

TMS 37 Karşılıklı, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar standardına göre ilerleyen zamanda nakit çıkışına yol açabilecek aleyhe davaların niteliklerine göre sınıflandırılıp benzer konulara ilişkin davalarda geçmiş tecrübelerden faydalanılarak bir karşılık ayırma oranı belirlenmeli ve karşılık ayrılarak raporlama yapılmalıdır.

Ayrıca mevduat sigortacılığı faaliyeti kapsamında Türkiye'deki bankalarda açılan mevduat/katılım fonu hesapları 400.00 TL'ye kadar sigorta kapsamındadır (22.12.2022 sayılı ve 32051 sayılı Resmi Gazete). Herhangi bir bankanın yükümlülüklerini yerine getirememesi durumunda TMSF kendi varlıklarından mudilerin sigorta kapsamındaki tutar sınırına kadar ödemelerini gerçekleştirmektedir. Dolayısıyla gelecekte TMSF'ye banka devredilmesi durumunda kendi bünyesinden yaşanabilecek olası nakit çıkışları için sistemde bulunan bankaları ve bu bankalarda açılmış olan mevduat/katılım fonu hesaplarını analiz ederek bir karşılık ayırması gerekmektedir.

Amortisman/İtfa Payı Takibi ve Raporlaması

TMSF sahip olduğu maddi duran varlıklardan Fonun kullanımında olan menkuller ve gayri maddi haklar için %20 ve Fon mülkiyetinde olan hizmet binaları için %2 yıllık olarak normal amortisman ayırmaktadır (Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, 2021 Yılı Faaliyet Raporu).

Ayrıca TMS 16 Maddi Duran Varlıklar standardına göre sabit oranlı amortisman kullanmak yerine her bir varlık grubu için faydalı ömür esas alınarak amortisman hesaplanması gerekmektedir.

Finansal Tablo Setinin Eksiksiz Düzenlenmesi

TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu standardına göre tam bir finansal tablolar seti 5 unsurdan oluşmaktadır. Bunlar; dönem sonu finansal durum tablosu (bilanço), döneme ait kâr veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu, döneme ait özkaynak değişim tablosu, döneme ait nakit akış tablosu ve önemli muhasebe politikaları ve diğer açıklayıcı bilgileri içeren dipnotlardır. 2021 yılına ilişkin TMSF'nin faaliyet raporu incelendiğinde döneme ait finansal durum tablosunun bir önceki dönem ile karşılaştırmalı olarak yer aldığı görülmektedir. Yine döneme ait kâr veya zarar tablosu da faaliyet raporunda var iken diğer kapsamlı gelir tablosunun, döneme ait bilanço ile ilişkili nakit akış tablosunun ve döneme ait özkaynak değişim tablosunun faaliyet raporunda yer alması görülmektedir.

Elden Çıkarılacak Duran Varlıkların Takibi ve Raporlaması

TFRS 5 Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler standardına göre bir organizasyona ait duran varlığın kullanımından ziyade satışı ile değer kazanılacaksa elden çıkarılacak varlık şeklinde nitelendirilmektedir. Standartta bir varlığın satış hedefli sınıflandırılabilmesi için ilgili varlığın derhal satılabilecek olması ve yönetim kademesi tarafından varlığın satışına yönelik bir plan program tayin edilmesi gerekmektedir. Ayrıca bir duran varlık satış amacıyla elde tutulan varlık statüsünü kazandıktan sonra 1 yıl içerisinde satış işleminin gerçekleşmesi gerekmektedir. Satış amacıyla bulundurulmuş bir duran varlık değerlemeye tabi tutulmadan defter değeri üzerinden izlenmeye devam edilebilir ve bu yüzdendir ki standart satış işleminin bir an önce yapılmasını öngörmektedir. TMSF'nin 31.12.2021 tarihli bilançosunda elden çıkarılacak varlıklar grubunda yer alan hesaplar aşağıda belirtilmiş olup geçmiş yıllardaki faaliyet raporlarına bakıldığında söz konusu kalemlerin uzun yıllardır bu grupta yer aldığı görülmektedir (Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, 2021 Yılı Faaliyet Raporu).

Tablo 3. Elden Çıkarılacak Varlıklar (31.12.2021)

Elden Çıkarılacak Bağlı Ortaklık Bankalar	108.056.623 TL
Elden Çıkarılacak İştirakler	98.722.503 TL
Elden Çıkarılacak Diğer Bağlı Ortaklıklar	310.800.810 TL
Elden Çıkarılacak Maddi Duran Varlıklar	449.676.745 TL
Zamanaşımına Uğrayan Kıymetler	86.284 TL
Elden Çıkarılacak Varlıklar Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	(126.674.834 TL)

Elden çıkarılacak varlıklar grubundaki bakiyeler bir yıldan uzun süredir aynı rakamla izlenmekte ve satış amaçlı elde tutulan varlık statüsüne dahil edildiği için herhangi bir değerlemeye tabi tutulmamakta

veya amortisman ayrılmamaktadır. Fakat standart gereği satış işlemleri bir yılı geçen varlıklar satış amaçlı elde tutulan varlık statüsünü kaybetmektedir ve bu gruptan çıkarılarak gerçek değerini tespit etmek amacıyla çalışmalar yapılmalı ve mali tablolara gerçek değerleri ile yansıtılmalıdır.

Finansal Araçlara Karşılık Hesaplanması ve Raporlanması

TMSF mevcut muhasebe uygulamasında fonun takipli alacakları ve kesinleşmiş zararlar için %5 oranında genel karşılık ayrılmaktadır. Bunun yanında ödeme planına bağlanan alacaklar için ise ödenmeme süresi 90 günü geçerse %25, 100 günü geçerse %100 oranında özel karşılık ayrılmaktadır. Nazım hesaplarda izlenen teminat mektuplarına yönelik herhangi bir karşılık ayrılmamaktadır (Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, 2021 Yılı Faaliyet Raporu).

TMS 39 Finansal Araçlar standardında karşılık hesaplamada gerçekleşen kredi zararları baz alınırken TMS 39'un yerini alan TFRS 9'da ise beklenen kredi zararları yaklaşımı baz alınmaktadır. TFRS 9 standardı hükümlerine göre karşılık ayırma işlemleri, 12 aylık beklenen kredi zararı ve ömür boyu beklenen kredi zararı ölçülmesiyle gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, TMSF'nin 2021 yılı sonunda kamuoyuna açıklamış olduğu faaliyet raporunda yer alan mali tabloları ile dipnotları ele alınarak TMS/TFRS ile uyumlu olmayan hususlar incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda TMSF'nin muhasebe uygulamalarının; bağlı ortaklıkların konsolide edilerek gösterilmemesinden dolayı TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar standardına, menkul kıymetlerin uygun bir şekilde sınıflandırılarak raporlanmadığı için TMS 32 Finansal Araçlar: Sunum, TMS 39 Finansal Araçlar Muhasebeleştirme ve Ölçme, TFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklayıcı Notlar ve TFRS 9 Finansal Araçlar standartlarına, mevcut davaları ile ilgili olarak ilerleyen dönemde olası nakit çıkışına ilişkin karşılık ayrılmadığı için TMS 37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar standardına, finansal tablo setinde yer alması gereken tüm tabloların düzenlenmediğinden dolayı TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu standardına, elden çıkarılacak varlıklar grubundaki varlıkların belirlenen süre içinde elden çıkarılmamasına rağmen halen aynı grupta izlenmesinden dolayı TFRS 5 Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler standardına ve maddi duran varlıklar gurubunda yer alan varlıklar için öngörüldüğü biçimde amortisman hesaplanmamasından ve raporlanmamasından dolayı TMS 16 Maddi Duran Varlıklar standardına uyumsuzluk gösterdiği tespit edilmiştir. Belirtilen uyumsuzlukları ortadan kaldırmak için uzun yıllar önce kabul edilmiş TMSF Hesap Planı yerine Finansal Raporlama Standartlarına uygun yeni bir hesap planı oluşturulması ve hâlihazırda kullanılmakta olan TMSF Muhasebe Yönergesi yerine oluşturulacak yeni hesap planını destekleyici

nitelikte TMS/IFRS'lerde belirlenen kurallara uygun bir muhasebe yönergesi hazırlanması gerektiği düşünülmektedir.

Türkiye'de tasarruf sahiplerinin tasarruflarının sigorta altına alınması ve dolayısıyla finansal istikrar sağlanmasında önemli bir rol üstlenen TMSF, mali raporlarını yürürlükte olan TMSF Muhasebe Yönergesi ve TMSF Hesap Planı'na uygun olarak raporlamaktadır. Ayrıca yayınlanan faaliyet raporlarının ilgili mevzuata uygun olduğu da bağımsız denetçiler tarafından kamuoyuna açıklanmaktadır. Bununla beraber zorunluluk arz etmese de uluslararası finansal raporlama düzenlemelerine uyum gösterilmesi, Türkiye'deki mali aktörlerin global finansal sisteme entegrasyonunu ve ülkedeki finansal piyasalarının derinliğini artıran bir unsur olacaktır. Özellikle uluslararası fon fazlası bulunan kesimin yatırımlarını yönlendireceği ülkenin analizinde finans piyasasının durumu önemli bir değerlendirme unsurudur. Türkiye'deki bankalarda bulunan mevduat ve katılım fonlarının sigortalanması görevini üstlenen TMSF, ülkenin finansal sisteminin istikrarında önemli bir konumda yer almaktadır. Bunun yanında Türkiye'de 2001 yılında yaşanan finansal kriz sonucunda yükümlülüklerini yerine getiremeyen bankaların çözülme görevini üstlendiği gibi gelecekte de finansal sistemde yaşanabilecek olası sıkıntılarda aktif rol oynayacak olan bir kurum olarak TMSF'nin mali tablolarının TMS/IFRS'ye uyumlu bir şekilde yayınlanması Türkiye'de kurulan İstanbul Finans Merkezi projesi açısından da değerlendirildiğinde uluslararası yatırımcıların veya fonların finansal sisteme duyacağı güvenin artmasını sağlayacaktır.

Bu çalışmanın sonuçları sadece TMSF açısından yorumlanmamalıdır. Yapılacak olan sonraki araştırmalarda kapsam genişletilerek Türkiye'de finansal piyasalarda bulunan TMSF benzeri kamu kurumlarının da muhasebe uygulamaları incelenerek ortaya konulacak karşılaştırılmanın kurumlara ve literatüre katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

YAZARIN BEYANI

Bu çalışmada, Araştırma ve Yayın etiğine uyulmuştur, çıkar çatışması bulunmamaktadır ve bu çalışma için finansal destek alınmamıştır.

AUTHOR'S DECLARATION

This paper complies with Research and Publication Ethics, has no conflict of interest to declare, and has received no financial support.

KAYNAKÇA

Albanian Deposit Insurance Agency. (2022). 2021 Annual Report. <https://www.procreditbank.com.al/eng/about-us/legal-information/annual-reports/>

- Ataman, A. B., & Akay, H. (2004). *Uluslararası Muhasebe Standartları ve Türkiye’de Uygulama Etkinliğine İlişkin Bir Araştırma*. Türkmen Kitabevi.
- Aysan, M. A. (2008). Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına Ulusal Uyum: Türkiye Örneği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 40, 44-53. <https://dergipark.org.tr/pub/mufad/issue/35615/395759>
- Barton, A. (2005), Professional Accounting Standards and the Public Sector—a Mismatch, *Abacus*, 41(2), 138-158. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6281.2005.00173.x>
- Botzem, S., & Quack, S. (2009). (No) Limits to Anglo-American Accounting? Reconstructing the History of the International Accounting Standards Committee: A Review Article. *Accounting Organization and Society*, 34(8), 988-998. <https://doi.org/10.1016/j.aos.2009.07.001>
- Bulgarian Deposit Insurance Fund. (2022). 2021 Annual Report.
- Canada Deposit Insurance Corporation. (2022). 2022 Annual Report.
- Connolly C., & Wall T. (2013). IFRS and the Public Sector: While the Introduction of IFRS in the Devolved Administrations of Northern Ireland, Scotland And Wales Went Smoothly, The Question is Whether The New Regime Produced Any Benefits. *Accountancy Ireland*, 45(3), 68-69.
- Çelik, O. (2003). Muhasebe Kuramı ve Uygulama Açısından Muhasebe Bilgilerinin Niteliği. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Gelişme ve Toplum Araştırmaları Merkezi Tartışma Metinleri*, 52.
- Çiftçi, Y. (1997). Türkiye’de ve Dünya’da Muhasebe Standartlarının Gelişimi ve Uluslararası Uyumlaştırma Çalışmaları. *İ.Ü. İşletme Fakültesi Dergisi*, 26(2), 169-189.
- Financial Services Compensation Scheme, (2022). 2021/2022 Annual Report and Accounts.
- Guggiola, G. (2010). IFRS Adoption in the E.U., Accounting Harmonization and Markets Efficiency: A Review. *International Business & Economics Research Journal*, 9(12), 99-112.
- Hughes, S.B., Larson, R.K., SanderJ.F., & Xiques, G. (2017), Difficulties converging US GAAP and IFRS through joint projects: The case of business combinations, *Advances in Accounting*, 39, 1-20. <https://doi.org/10.1016/j.adiac.2017.09.001>
- International Financial Reporting Standards. (2022). Who Uses IFRS Accounting Standards?, <https://www.ifrs.org/use-around-the-world/use-of-ifrs-standards-by-jurisdiction>
- Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu. (2022). <https://www.kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/4105/TurkiyeMuhasebeStandartlar%C4%B1>
- Kieso, D. E., Weygandt, J. J., & Warfield, Terry D. (2013). *Intermediate Accounting*. John Wiley & Sons.
- Kiracı, M., & Köse T, (2002). IASC, FASB VE TMMOB’teki Muhasebe Standartları Oluşturma Süreci ve Uyumlaştırma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 47-70. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ogusbd/issue/36879/420986>

- Perbadanan Insurans Deposit Malaysia, (2022). 2021 Annual Report.
- Rixon, D., & Faseruk, A. (2009). Valuation In Public Sector Agencies: Impact On Financial Reporting Through The Implementation Of International Financial Standards: Focus On Canadian Workers Compensation Boards, *Journal of Financial Management & Analysis*, 22(1), 16-27. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1484662
- Sigortaya Tabi Mevduat ve Katılım Fonları ile Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunca Tahsil Olunacak Primlere Dair Yönetmelik. (2022). T.C. Resmî Gazete (31936, 27 Ağustos 2022).
- T.C. Sayıştay Başkanlığı. (2022). 2021 Yılı Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Denetim Raporu.
- Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu. (1985). 1984 Yılı Faaliyet Raporu.
- Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu. (1996). 1995 Yılı Faaliyet Raporu.
- Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu. (2003). 2002 Yılı Faaliyet Raporu.
- Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu. (2004). 2003 Yılı Faaliyet Raporu.
- Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu. (2022). 2021 Yılı Faaliyet Raporu.
- Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu. (2011). *TMSF Çözümleme Deneyimi*, Artus Basım Yayınevi.
- Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Fon Kurulunun 15.12.2022 Tarihli 595 Sayılı Kararı. (2022). T.C. Resmî Gazete (32051, 22 Aralık 2022).
- TMSF 31 Aralık 2021 Tarihinde Sona Eren Hesap Dönemine Ait Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetim Raporu
- Trewavas, K., Redmayne, N. B., & Laswad, F. (2012). The Impact of IFRS Adoption on Public Sector Financial Statements, *Australian Accounting Review*, 22(1), 86-102. <https://ideas.repec.org/a/bla/ausact/v22y2012i1p86-102.html>
- Yücel, G. (1997). Enflasyon Karşısında Muhasebe Mesleği, *Yönetim*, 9(28), 5-14. <https://kutuphane.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php?pdf=0006432&lng=1>
- Yünlü, M. (2020). Türkiye'deki Muhasebe Uygulamalarının Tarihsel Gelişimi ve Günümüzdeki Durumu, *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 18, 180-192. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/muftad/issue/51666/671088>
- Zeff, S. A. (2012). The Evolution of the IASC into the IASB, and the Challenges it Faces, *The Accounting Review*, 87, 807-837. <https://doi.org/10.2308/accr-50130>
- Zimbabwe Deposit Protection Corporation. (2022). Annual Report 2021.
- 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararname. (1983). T.C. Resmi Gazete (18112, 22 Temmuz 1983)
- 4389 sayılı Bankalar Kanunu. (1999). T.C. Resmî Gazete (23734, 23 Haziran 1999).
- 5020 sayılı Bankalar Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun. (2003). T.C. Resmî Gazete (25328, 26 Aralık 2003).
- 7333 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Daire Kanun. (2021). T.C. Resmî Gazete (31551, 28 Temmuz 2021).

Ali HÜSEYİN

Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi 2023, 25(3), 399-418

674 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (2016). T.C. Resmi Gazete (29818, 1 Eylül 2016)

TÜRKİYE'DE DEVLET KATKISI SONRASI BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN ETKİNLİĞİ*

Dr. Öğr. Üyesi Güven GÜNEY**

Doç. Dr. Özlem TOPÇUOĞLU***

Araştırma Makalesi/Research Article

Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi

Eylül 2023, 25(3), 419-436

ÖZ

Bireysel emeklilik sistemi (BES) geleceğe yatırım için her geçen gün büyüyen bir fon kaynağıdır. Bu sebeple BES'in etkinliği yalnızca sektördeki firmaları değil makroekonomik düzeyde ülkeleri de ilgilendirmektedir. Araştırma Türkiye'de bir sistem olarak BES'in etkinliğinin tespitini ele almaktadır. Türkiye'de BES etkinliği için 2013-2019 dönemi aylık verileri kullanılmıştır. Yapılan Veri Zarflama Analizleri (VZA-Data Envelopment Analysis-DEA) ile sisteme dahil edilen devlet katkısının BES etkinliğine ne düzeyde etki ettiği belirlenmiştir. İlk olarak ilgili dönem için devlet katkısının olmadığı varsayımı altında etkinlik tahminleri yapılmıştır. Daha sonra tahminlere devlet katkısı değişkeni eklenerek yeniden hesaplamalar gerçekleştirilmiştir. Sonuçlar Türkiye'de BES'e dahil edilen devlet katkısının sistemin etkinliğini artırdığını göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Bireysel Emeklilik Sistemi, Etkinlik, Veri Zarflama Analizi

JEL Sınıflandırması: D61, G14, G22

* Makale Geliş Tarihi (Date of Submission): 15.02.2023; Makale Kabul Tarihi (Date of Acceptance): 17.07.2023

** Atatürk Üniversitesi, Açık ve Uzaktan Öğretim Fakültesi, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, gguney@atauni.edu.tr, orcid.org/0000-0001-8324-2870

*** Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Dış Ticaret Bölümü, ozlemgunduz@atauni.edu.tr, orcid.org/0000-0002-9821-5856

Atıf (Citation): Güney, G. ve Topçuoğlu, Ö. (2023). Türkiye'de Devlet Katkısı Sonrası Bireysel Emeklilik Sisteminin Etkinliği. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 25(3), 419-436 . <https://doi.org/10.31460/mbdd.1251665>

EFFICIENCY OF THE INDIVIDUAL PENSION SYSTEM AFTER STATE CONTRIBUTION IN TURKEY

ABSTRACT

The private pension system (PPS) is a growing source of funds for an individual's retirement. Thus, the efficiency of PPS concerns not only the companies in the sector, but also the countries at the macroeconomic level. The objective of the research is determining the efficiency of PPS in Turkey. Using monthly data for 2013-2019, the extent to which state contribution affected PPS efficiency is investigated by Data Envelopment Analysis (DEA). Efficiency estimates are calculated first without and then with the government contribution. The results show that the state contribution increased the efficiency of the PPS system.

Keywords: Private Pension System, Efficiency, Data Envelopment Analysis

JEL Classification: D61, G14, G22

EXTENDED SUMMARY

PURPOSE AND MOTIVATION

As of January 1, 2013, state subsidies were implemented in order to increase the number of participants included in the private pension system (PPS) and to encourage existing participants to stay in the system. State contribution envisages the payment of 30% of the contributions paid to individual or group contracts by the state. The main motivation of the study is to determine the change in the effectiveness of PPS in Turkey after the state contribution implementation.

METHODOLOGY

The analysis consists of two stages. In the first stage, which does not include the effect of the state contribution, the fund amount of the participants and the number of retired participants are used as the output and the number of participants, contribution amount and individual pension contracts are used as the inputs and analyzed. In order to determine the effect of the state contribution on the private pension system, in the second stage, while the same input and output variables are used, state contribution fund amount is included in the analysis as an additional input variable.

Efficiency, which is one of the most frequently used variables in performance measurement, is a performance indicator that determines the extent to which the determined goals can be achieved with the efforts spent in line with the goals. Efficiency is used as a performance dimension that measures the degree to which Decision-Making Units (DMUs) whose performance is measured achieve their goals as a result of their activities. Data Envelopment Analysis (DEA) is a data driven approach used to

measure the performance of the general economic structure of countries, different sectors or firms, which are considered DMUs. Performance measurements are made in order to rank the efficiency of the DMUs, to determine the source of the relative inefficiency of the inputs and outputs of the DMUs, and to form a quantitative basis for the decisions made. The performance evaluation of many enterprises belonging to different sectors in different countries and country groups has been conducted with various applications of DEA.

RESULTS AND DISCUSSION

When the monthly Constant Return to Scale (CRS) activity scores calculated are examined, it is seen that full activity was achieved only in July 2019. When the state contribution is included, full efficiency was achieved in the June 2013 period, and in May, June and July 2019, which constitute the last three months of the analysis period. When the monthly Variable Return to Scale (VRS) activity scores are examined, the efficiency scores calculated without including the state contribution show that the June 2013, February 2014, March 2019 and July 2019 periods are fully effective. The average for the review period was 0.924. When the state contribution is included in the analysis, full efficiency was achieved in June, August and November 2013, February 2014, August and September 2018 and March, May, June and July 2019. The average efficiency score of the review period increased to 0.938 with the state contribution. When the rates of increase are evaluated according to the averages, it is seen that the highest proportional increase occurs in the transition of the efficiency values calculated by including the state contribution in the CCR efficiency values to the efficiency values calculated without the state contribution. It is noteworthy that the efficiency values increased especially at the end of the examination period.

Again, VRS values were calculated with and without state contribution. As a result of the calculation carried out without including the state contribution, full efficiency was achieved in June 2013, January 2014, March 2019 and July 2019. The average for the review period was 0.924. As a result of the calculation made by including the state contribution as an input variable in the analysis, full efficiency was achieved in June, August and November 2013, February 2014, August and September 2018 and in March, May, June and July 2019. The average efficiency score of the review period increased to 0.938 with the state contribution.

CONCLUSION AND IMPLICATIONS

PPS is established to manage the funds generated from the contributions made by the employees during their working years. The goal is to provide income to people after their retirement. Thus, individuals are provided with the opportunity to finance their consumption and maintain their lives at higher standards throughout their retirement. Due to its socio-economic effects, the performance of PPS has been a matter of curiosity for researchers. In this study, the efficiency of the PPS system in Turkey

is estimated by DEA. The most important finding of the study is that the state contribution enhances the effectiveness of PPS in Turkey. An effectively functioning pension system will not only strengthen the social security system, but also increase domestic savings. Thus, a stable and dependent economic growth will be achieved. With the improvement in people's living conditions, welfare will be increased and inflationary effects will decrease. It will also be possible to deepen the capital markets. For this reason, reform policies such as improving the institutional structure of the PPS, improving the financial mechanism of the system, and increasing the share of voluntary retirement savings in the total pension income will be beneficial.

1. GİRİŞ

Savunma, sosyal yardımlar ve sosyal güvenlik tüm devletlerin temel görevleri arasındadır. Dünya Çalışma Örgütü (ILO)'ne göre sosyal güvenlik; kişilerin kazançlarının kesilmesi veya önemli ölçüde azalmasına yol açan ekonomik ve sosyal sıkıntıya karşı bir dizi kamu önlemi yoluyla toplumun üyelerine sağlanan koruma olarak tanımlanmaktadır. Sosyal güvenlik sistemi ile hastalık, analık, iş kazaları, malullük ve ölüm gibi durumlarda kaybedilen kazancın korunması yoluyla bireylere destek verilmektedir (ILO, 1984, s.3). Emeklilik sistemleri de sosyal güvenliğin ayrılmaz bir parçasıdır. Emeklilik; artık istihdamda bulunmayanlara düzenli gelir elde etmeleri için teklif edilen sözleşme şeklinde tanımlanmaktadır. Emeklilik sistemi ilk kez 1889 yılında Almanya'da Bismarck tarafından uygulanmıştır. Sistem sadece idarenin işverenleri için uygulanmış ve nesiller arası dayanışma esasına dayandırılmıştır. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra birçok Avrupa ülkesi sosyal sigorta sistemlerini geliştirme çabası göstermiştir. İngiltere'de Sir William Beveridge, halkın tamamına sosyal güvenliği yayma ilkesiyle herkesin sosyal güvenceden yararlanacağı ve sosyal adaletsizliğin ortadan kalkacağı bir sistem önermiştir. Devletin vergi gelirleri ile katkıda bulunduğu modelde temel olarak finansman prim ödemeleri olarak kabul edilmiştir (Shehi ve diğerleri, 2016, s.139). 1980'lerden sonra devletin piyasaya müdahalesinin zararlı görüldüğü liberalleşme süreci kamu emekliliğinin sorgulanır hale gelmesini ve özel emeklilik sistemlerinin oluşmasını sağlamıştır. Özellikle PAYG olarak bilinen pay-as-you-go dağıtım dayalı modellerin sürdürülebilirliği ile ilgili endişeler ortaya çıkmıştır. Yeni emeklilik sistemi arayışlarında Dünya Bankası tarafından üçayaklı bir sistem ile özel emekliliğin geliştirilmesi hedeflenmiş; karma, kamu ve özel emeklilik sistemleriyle çok sütunlu bir model inşa edilmiştir. Birinci sütun, kamu emeklilikleri için devlet fonları tarafından yönetilenlerden oluşmaktadır. İkinci sütun, devlet ya da özel yönetimi olan, tamamen finanse edilen ve en çok katkıda bulunanlara en büyük faydayı sağlayan bir yapı önermektedir. İkinci sütun mesleğe dayalı emeklilik sistemi ya da zorunlu özel emeklilik sistemi olarak da bilinmektedir. Üçüncü sütun ise özel tasarruf planlarından oluşmaktadır.

BES olarak tanınan sistem gönüllü özel emekliliği kapsamaktadır (Eryılmaz, 2021, s.14-17; Barros & Garcia, 2007, s.1-2)

Sosyal güvenlik sisteminin finansal sürdürülebilirliği, artan yaşam süresi ve azalan doğurganlık oranları nedeniyle günümüzde hayati önem taşımaktadır. Bu sebeple emeklilik sistemi etkinliğini ve verimliliğini incelemek önemli hale gelmiştir. Emeklilik sisteminin bir gelir tahsisi ve yaşam döngüsünde bir tüketim düzleştirme aracı olması durumu araştırmacıları mikro ölçekte analizler yapmaya itmektedir. Emeklilik sisteminin mikro ölçekte teorik temellerini, Modigliani ve Brumberg (1954), Ando ve Modigliani (1963), Friedman (1957) tarafından türetilen tüketim ve tasarrufa dayanan sürekli gelir hipotezi ve yaşam boyu gelir hipoteziyle açıklamak mümkündür. Her iki hipotez bir bireyin, gelir de dahil olmak üzere belirli ekonomik parametrelerin gelecekteki gelişimine ilişkin beklentilerine dayalı olarak tüketimi yumuşatmasını içermektedir. Mikro açıdan optimum emeklilik sistemi, yaşam boyunca tüketici faydasının maksimize edilmesini sağlamaktadır. Öte yandan emeklilik sistemleri mevcut millî geliri çalışanlar ve emekliler arasında bölmek için bir araç olarak kullanıldığında makro ölçekte bir ilişki sunmaktadır. Barr ve Diamond (2006)'a göre bir emeklilik sisteminde gelecekteki gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH) çok önemlidir. Çünkü gelecekteki emeklilerin tüketimi gelecekte üretilecek olana, özellikle de çocuklarına göre belirlenecektir. Gelecekte, emekli olanlar ile üretim çağına olan nesil GSYİH'yi kendi aralarında paylaşacaklardır. Nesiller arası gelir dağılımı aracı olarak emeklilik sistemi, ekonomik kalkınma ve aynı zamanda gelecekte bölünecek GSYİH üzerinde büyük etki oluşturmaktadır. GSYİH'nin nesiller arasında bölünmesi, belirli bir neslin ekonomik faaliyet döneminde emeklilik sistemine yaptığı katkı ile ilişkilendirilmektedir (Bitkina, 2018, s.1; Chybalski, 2016, s.17-18).

Emeklilik sistemlerinin mikro ve makro ölçekteki etkisi özellikle Covid-19 salgını ile birlikte farklı bir boyut kazanmıştır. Dünya genelindeki durgunluk, yüksek işsizlik, büyük bütçe açıkları daha yüksek vergilere, devlet gelirleri artarken sosyal programlara devlet sübvansiyonlarının azaltılmasına sebep olmuştur. Sonuç olarak, artan bir sosyal güvenlik açığı bireysel emekliliği daha fazla popüler hale getirmiştir.

Demografik ya da diğer başka krizlerle karşı karşıya kalan birçok ülke, emeklilik sistemlerinde reform yapma ihtiyacı duymaktadır. Burada önemli olan reformun yönünün ne olacağıdır. Emeklilik sistemleri daha fazla fon mu sağlamalı mı yoksa bundan vaz mı geçmeli? Daha fazla Beveridgian mı yoksa daha fazla Bismarckçı model mi izlemeli? İşte etkinlik analizleriyle bu sorulara cevap aranmaktadır (Chybalski, 2016, s.16). Bu çalışmada konu Türkiye açısından değerlendirilecektir. Bilindiği gibi Türkiye'de Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu 2001 yılında yürürlüğe girmiştir. 1 Ocak 2013 tarihi itibarıyla da BES'e dahil olan katılımcıların sayısının artırılması ve mevcut katılımcıların sistemde kalmasının teşvik edilmesi devlet katkısı uygulamasına geçilmiştir.

Devlet katkısı; bireysel ya da gruba bağlı bireysel sözleşmelere ödenen katkı paylarının %30'u oranında devlet tarafından bir tutarın ödenmesini öngörmektedir (Emeklilik Gözetim Merkezi-EGM, 2023a). Çalışmanın ana motivasyonu bu devlet katkısı uygulamasından sonra Türkiye’de BES’in etkinliğindeki değişimi tespit etmektir. Türkiye özelinde devlet desteği sonrasında sistemi bir bütün olarak ele alıp etkinlik hesaplaması yapan araştırmaların yetersiz olduğu görülmektedir. Buradan hareketle çalışma teorik bilgilerin verildiği giriş başlığının ardından VZA’ya dayalı yapılan ampirik analizin tanıtımı ile devam etmiştir. Daha sonra analiz bulguları değerlendirilmiştir. Çalışma sonuç ve politika önerileriyle sonlandırılmıştır.

2. LİTERATÜR

Tablo 1’de ayrıntıları sunulan ilgili literatürde BES etkinliğini ele alan araştırmaların farklı ülke ve zaman aralıklarını kapsadığı görülmektedir. Ayrıca çalışmalarda kullanılan değişkenler de farklılık göstermektedir. Araştırmalarda dikkat çekici nokta analizlerin şirketler özelinde etkinlik hesaplamasına yer vermiş olmasıdır. Makroekonomik performans ölçümü yapan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Ayrıca Türkiye için yapılan çalışmalarda devlet katkılı döneme özel olarak vurgu yapan yayınlar da az sayıdadır. Son olarak literatürde ampirik analize dayalı etkinlik sonuçlarında ortak bir kanıya varılamadığı söylenebilir.

Tablo 1. Literatür Özeti

Yazar(lar)/Yıl	Ülke(ler)/Dönem	Değişkenler	Yöntem	Sonuç
Barros ve Garcia (2007)	Portekiz 12 şirket/1994-2003	Emek fiyatı ve sermayenin fiyatı girdiler, karlar, katılımcı sayısı, fonların varlığı çıktı	Stokastik Maliyet sınırı Yaklaşımı ve DEA	Emeklilik fonları farklı etkinlik puanlarına sahiptir.
Mít'ková ve diğerleri (2007)	Slovak Cumhuriyeti 6 şirket/2007	Gelir biriminin şimdiki değeri, fonun net aktif değeri, varlık yönetimi ücreti, fonun değeri	Promethee metodolojisi, ortalama CVaR ve ortalama standart sapma	Bazı şirketlerde getiriler daha düşük risklerle elde edilmektedir.
Ruzgar ve Akkaya (2009)	Türkiye şirketler/2004-2008	Sermaye, emeklilik teknik giderleri, toplam emeklilik borcu girdiler, yönetim giderleri kesintisi, kabul gelir aidatları çıktılar	DEA	Genel olarak etkinliğe ulaşamamıştır.
Ali (2014)	Türkiye şirketler/2008-2012	Öz kaynakları ve faaliyet giderleri girdiler, yatırım gelirleri ve fon yönetim çıktılar	DEA	Teknik verimlilikle sürekli bir iyileşme olmayıp zamanla değişiklikler vardır.
Karakaya ve diğerleri (2014)	Türkiye’de 14 şirket/2011	Çalışan sayısı ve toplam aktifler girdiler, prim tutarı ve sözleşme sayısı çıktılar	DEA	3 firma ölçüğe göre sabit getiriye etkindir.
Özbek (2015)	Türkiye 19 şirket/2010-2014	İstihdam edilen personel sayısı, toplam aktifler ve toplam öz kaynaklar girdiler, prim tutarı ve sözleşme sayısı çıktılar	EATWOS	En iyi performansı beş şirket göstermiştir.

Tablo 1. Literatür Özeti devamı

Sezgin ve Yıldırım (2015)	Türkiye	-	Deskriptif	Bireysel emeklilik sistemi sosyal güvenlik sisteminin tamamlayıcısıdır.
Chybalski (2016)	28 Avrupa Ülkesi/2007-2011	GSYİH'nın yüzdesi toplam cari emeklilik harcaması, kamu emeklilik sisteminin idari maliyeti, emeklilerin yoksulluk riski altındaki oranı, yaşlıların ortanca geliri	Sperman sıralaması, korelasyon katsayısı ve kümeleme analizi	Norveç ve İzlanda en etkin ülkelerdir.
Göktolga ve Karakış (2018)	Türkiye 18 şirket /2014-2016	Finansal tablo verileri	AHP ve VIKOR	Şirketlerin finansal performansları dalgalanma göstermektedir.
Gürol ve Imam (2018)	Türkiye/2006-2016	9 finansal oran	TOPSIS	En yüksek performans 2008, en düşük 2006 yılındadır.
Ova (2018)	Türkiye'de 8 şirket/2013 öncesi ve sonrası üç yıl	Çalışan sayısı ve toplam aktifler girdiler, toplanan primler ve sözleşme sayısı çıktılar	DEA	2013 yasal düzenleme sektör etkinliğini olumsuz etkilemiştir.
Roman ve diğerleri (2018)	26 Avrupa Birliği üyesi ülke/2011-2015	GSYİH'nın yüzdesi olarak emeklilik harcamaları girdiler, emeklilik oranı, emekliler için ortanca gelir, bireysel emeklilik geliri çıktılar	Statik ve dinamik etkinlik analizi	En verimli ülkeler Macaristan, Romanya ve Lüksemburg'dur.
Draženović ve diğerleri (2019)	Hırvatistan 12 şirket/2018-2018	Zorunlu emeklilik fonlarına aktarılan giriş ücretleri ve net emeklilik katkı payları girdiler, fonların hesap birimlerinin değerleri ve net varlıkları çıktılar	DEA	Görece verimsiz emeklilik fonları arasında çok küçük farklılıklar vardır.
Kılınç ve Mumcu Küçükçaylı (2019)	Türkiye'de 10 şirket/2011-2016	Toplam varlıklar, öz sermaye ve katkı payı tutarı girdiler, prim üretimi ve yatırım gelirleri ise çıktılar	DEA	İlk yıllarda işletmelerin büyük kısmı etkinlik sınırının altında ilerleyen yıllarda etkinlik değerlerinde artış vardır.
Acer ve diğerleri (2020)	Türkiye 17 şirket/2018	Katkı payı tutarı, katılımcı sayısı, devlet katkısı fon tutarı ve emeklilik teknik gideri, katılımcı fon tutarı	Entropi ve COPRAS Yöntemi	En yüksek öneme sahip kriter katılımcı fon tutarıdır.
Demirtaş ve Keçeci (2020)	Türkiye 16 şirket/2013-2016	Çalışan sayısı, toplam varlıklar girdiler, sözleşme sayısı, toplam katkı ve pazar payı çıktılar	Dinamik DEA	Dinamik modele göre 11 firma etkindir.
Eryılmaz (2021)	Türkiye 17 şirket/2018, 2019 ve 2020	Aktif büyüklüğü, öz kaynaklar, emeklilik teknik gideri girdiler, devlet katkısı, emeklilik teknik geliri çıktılar	DEA	Şirketler girdi etkinliğinden uzaktır.
Krpan ve diğerleri (2022)	11 Avrupa Birliği üyesi ülke	12 gösterge	DEA	En iyi etkinliğe sahip ülke Estonya'dır.
Küçükıralı ve Aydın (2022)	Türkiye 15 şirket/201-2019	Faaliyet etkinliği modeli; aktif toplamı ve çalışan sayısı girdiler, katılımcı sayısı ve katkı payları çıktılar. Fon yönetimi etkinliği modeli; fon işletim giderleri ve toplanan katkı payları girdiler, fon büyüklükleri çıktı	DEA ve Malmquist Endeks	Şirketlerin ortalama faaliyet etkinliği %64, ortalama fon yönetim etkinliği ise %94'tür.

3. VERİ VE YÖNTEM

Çalışmada bireysel emeklilik sistemini konu alan 01.01.2013 tarihli yönetmelik sonrasında bireysel emeklilik sisteminin etkinlik değişimlerini incelemek amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, veri setinin elde edilebilirliğine bağlı olarak Haziran 2013-Temmuz 2019 dönemi aylık olarak etkinlik değişimleri açısından değerlendirilmiştir.

Ampirik analizlerde ilk olarak kullanılacak girdi ve çıktı değişkenleri (Tablo 2) belirlenmiştir. Katılımcıların fon tutarı, emekli olan katılımcı sayısı çıktı olarak; katılımcı sayısı, devlet katkısı fon tutarı, katkı payı tutarı ve bireysel emeklilik sözleşmeleri ise girdi değişkenleri olarak seçilmiştir.

Tablo 2. Girdi ve Çıktı Değişkenlerine Ait Tanımlamalar

Değişken	Kısaltma	Birim
Katılımcıların Fon Tutarı (çıktı)	KFT	TL
Emekli Olan Katılımcı Sayısı (çıktı)	EKS	Kişi
Katılımcı Sayısı (girdi)	KS	Kişi
Katkı Payı Tutarı (girdi)	KPT	TL
Bireysel Emeklilik Sözleşmeleri (girdi)	BSZ	Adet
Devlet Katkısı Fon Tutarı (girdi)	DKFT	TL

Analiz kendi içinde iki aşamadan oluşmaktadır. Devlet katkısının etkilerini içermeyen ilk aşamada katılımcıların fon tutarı, emekli olan katılımcı sayısı çıktı olarak; katılımcı sayısı, katkı payı tutarı ve bireysel emeklilik sözleşmeleri ise girdi olarak belirlenerek analiz yapılmıştır. Devlet katkısının bireysel emeklilik sistemi üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik olarak ise ikinci aşamada, devlet katkısı fon tutarı girdi değişkeni olarak analize dahil edilmiştir. Çalışma verileri EGM (2023b)'den elde edilmiştir.

Tablo 3 değişkenlerin korelasyon matrisini göstermektedir. Korelasyon sonuçlarına göre, etkinlik analizinde kullanılan girdi (KS, KPT, BSZ ve DKFT) ve çıktı (KFT ve EKS) değişkenleri arasında yüksek bir korelasyon bulunmaktadır.

Tablo 3. Değişkenlere Ait Korelasyon Matrisi

KORELASYON	KFT	EKS	KS	KPT	BSZ	DKFT
KFT	1.0000					
EKS	0.9856	1.0000				
KS	0.8880	0.8040	1.0000			
KPT	0.9944	0.9676	0.9264	1.0000		
BSZ	0.9207	0.8479	0.9966	0.9532	1.0000	
DKFT	0.9905	0.9753	0.8901	0.9882	0.9220	1.0000

Performans ölçümünde en sık başvurulan yöntemlerden biri olan etkinlik, amaçlara yönelik harcanan çabalar ile ilgili amaçların ne ölçüde gerçekleştirilebildiğini belirleyen önemli bir performans

göstergesidir. Etkinlik, performans ölçümü yapılmak istenen Karar Verme Birimleri (KVB)'lerin gerçekleştirmek istedikleri amaçlara yönelik faaliyetlerinin hedefe ulaşma derecesini hesaplayan bir performans ölçümü (Horngren ve diğerleri, 2000, s. 229) olarak tanımlanmaktadır. Etkinlik ölçümünde en sık kullanılan yöntem olan Veri Zarflama Analizi (VZA)'nin temeli, "The Measurement of Productive Efficiency" makalesinde Farrell (1957) tarafından atılmıştır. VZA, KVB olarak değerlendirilen, ülkelerin genel ekonomik yapısının, farklı sektörlerinin veya firmalarının performansını ölçmek için kullanılan veri odaklı bir yaklaşımdır. Bu performans ölçümleri, KVB'lerin etkinlik sıralamalarının yapılması, KVB'lere dair girdi-çıktıların göreceli etkinsizlik durumlarının kaynağını belirleme ve alınan kararlara yönelik niceliksel temel oluşturabilme amacıyla yapılmaktadır. Ülkelerin, ülke gruplarının farklı sektörlerine ait birçok işletmenin performans değerlendirmesi VZA'nın çeşitli yöntemleriyle yapılmıştır (Cooper ve diğerleri, 2004, s.1). Bu yöntemler, zarflama şekillerine ve etkinsiz KVB'lerin etkin olma sınırına olan uzaklıklarına göre sınıflandırılmaktadır (Paradi & Schaffnit, 2004, s.721).

Zarflama şekillerine göre:

Charnes, Cooper ve Rhodes tarafından girdi bileşim oranı değiştirilmeden, kullanılan girdiler artırıldığında, çıktıların da aynı oranda arttığı Ölçeğe Göre Sabit Getiri varsayımı (Constant Return to Scale - CRS) ile

Charnes ve Cooper tarafından girdi bileşim oranı değiştirilmeden, kullanılan girdiler ile çıktıların farklı oranda arttığı Ölçeğe Göre Değişen Getiri varsayımı (Variable Return to Scale - VRS) ile VZA modelleri tanımlanmaktadır (Charnes ve diğerleri, 1978, s. 429-444; Banker ve diğerleri, 1984, s.1078-1092).

Etkin olmayan KVB'lerin etkin olma sınırına olan uzaklıklarına göre:

Girdi odaklı (çıkıtı seviyesini sabit tutarak, ilgili çıktı seviyesine en etkin şekilde ulaşmak için girdi bileşiminin azaltılma miktarını araştıran model),

Çıkıtı odaklı (girdi seviyesini sabit tutarak, ilgili girdi seviyesi ile KVB'yi en etkin hale getirebilmek için çıktı miktarının artırılma miktarını araştıran model) VZA modelleri tanımlanmaktadır.

Girdi odaklı CRS Formülasyonu:

$$\max e_0 = \sum_{r=1}^s u_r y_{r0} \quad (1)$$

şeklindedir. Araştırmanın kısıtları sonucunda oluşan formül;

$$\begin{aligned} \sum_{i=1}^m v_i x_{i0} &= 1 & - \sum_{i=1}^m v_i x_{ij} + \sum_{r=1}^s u_r y_{rj} &\leq 0 \\ j &= 1, \dots, n; \quad i = 1, \dots, m; \quad r = 1, \dots, s \end{aligned} \quad (2)$$

şeklindedir.

Girdi Odaklı VRS Formülasyonu;

$$\max e_0 = \sum_{r=1}^s u_r y_{r0} - (u_0) \quad (3)$$

Kısıtlar ile,

$$\sum_{i=1}^m v_i x_{i0} = 1 \quad - \sum_{i=1}^m v_i x_{ij} + \sum_{r=1}^s u_r y_{rj} - (u_0) \leq 0 \quad v_i \geq 0 \quad u_r, 0 \quad u_0 \text{ sınırsız} \quad (4)$$

$$i = 1, \dots, m \quad r = 1, \dots, s$$

şeklinde oluşmaktadır.

Formüllerde, n: KVB sayısını; s: çıktı sayısını; m: girdi sayısını; u_r : gözlemlenmiş KVB tarafından r. çıktıya verilen ağırlık değerini; v_i : gözlemlenmiş KVB tarafından i. girdiye verilen ağırlık değerini; x_{i0} : gözlemlenmiş KVB'nin kullandığı i. girdi miktarını; y_{r0} : gözlemlenmiş KVB'nin elde ettiği r. çıktı miktarını; x_{ij} : j. KVB'nin kullandığı i. girdi miktarını; y_{rj} : j. KVB'nin elde ettiği r. çıktı miktarını; θ_0 : KVB'ye ait girdilerin büzülme katsayısını ve Δ_j : j. KVB'nin aldığı yoğunluk değerini temsil etmektedir.

Modelde $\sum_{r=1}^s u_r y_{r0}$ formülüyle hesaplanan amaç fonksiyonu 0-1 arasında değerler almaktadır. Amaç fonksiyonu değerinin 1.000'e eşit olması KVB'nin etkin olduğu, 1.000'den küçük değerler alması ise KVB'nin etkin olmadığı anlamına gelmektedir (Yun ve diğerleri, 2004, s.89). Model her KVB için etkinlik skorunun hesaplanması temeli üzerine kurulmuştur ve hesaplama ağırlıklandırılmış toplam çıktıların toplam girdilere oranlanması şeklinde yapılmaktadır:

$$\max e_j = \frac{\sum_{r=1}^s u_r y_{rj}}{\sum_{i=1}^m v_i x_{ij}} \quad (5)$$

j KVB'yi, Y_{rj} , $r = 1, \dots, s$ KVB'nin ürettiği çıktı faktörleri miktarını ve X_{ij} , $i = 1, \dots, m$ girdi faktörleri miktarını temsil etmektedir. KVB'nin girdi ve çıktı değişkenleri üzerine yüklediği ağırlıklar ise, v_{ij} ve u_{rj} ile gösterilmektedir (Ramanathan, 2003, s.40).

VZA uygulamasında ilk aşama KVB'lerin belirlenmesidir. Ekinlik ölçümünün yapılabilmesi için ikinci aşamada KVB'lere ait girdi/çıktı değişkenlerinin tespit edilmesi gerekmektedir. Girdi ve çıktı sayısının, VZA'nın ayrıştırma yeteneğini yükseltmek amacıyla fazla olması arzulanmaktadır. Bu sebeple KVB üzerinde etkili olan en fazla girdi ve çıktının seçilmesi gerekmektedir. Bu noktada karşılaşılan kısıt ise, belirlenen girdi/çıktı değişkenlerinin her KVB için kullanılabilme gerekliliğidir. Seçilen girdi sayısı m, çıktı sayısı s ise araştırmanın güvenilirliği açısından en az $m+s+1$ tane KVB olması gerekli bir kısıt olmaktadır (Boussofiâne, 1991, s. 3). Çalışmada bu kısıt sebebiyle, 4 girdi, 2 çıktı belirlenmiştir. Etkinlik hesaplamalarında VZA girdi odaklı olarak uygulanmıştır. Üçüncü aşama verilerin toplanması ve dördüncü aşama modelin kurulması ve etkinlik ölçümünden, Son aşama ise sonuçların değerlendirilmesi ve iyileştirmelerden oluşmaktadır (Ayçin, 2019, s.327-329).

4. ANALİZ SONUÇLARI

VZA hesaplamasında girdi odaklı model tercih edilmiştir. Çünkü girdi miktarının değiştirilip çıktı miktarının sabit olması, kontrolü ve müdahaleyi kolaylaştırması sebebiyle tercih edilen bir durumdur. Ölçeğe göre sabit getiri varsayımı altında elde edilen etkinlik skorları (CRS) ve ölçeğe göre değişen getiri varsayımı altında elde edilen etkinlik skorları (VRS) hesaplanmıştır. Hesaplamalardan elde edilen CRS ve VRS etkinlik skorları Tablo 4’te raporlanmıştır.

Tablo 4. Ortalama Etkinlik Skorları

DÖNEMLER	DEVLET KATKILI	DEVLET KATKISIZ	DEVLET KATKILI	DEVLET KATKISIZ
	CRS		VRS	
HAZİRAN 2013	1.000	0.847	1.000	1.000
TEMMUZ 2013	0.977	0.830	0.982	0.981
AĞUSTOS 2013	0.959	0.819	1.000	0.932
EYLÜL 2013	0.967	0.831	0.972	0.972
EKİM 2013	0.980	0.844	0.981	0.981
KASIM 2013	0.965	0.836	1.000	0.938
ARALIK 2013	0.939	0.816	0.946	0.946
OCAK 2014	0.925	0.806	0.933	0.933
ŞUBAT 2014	0.918	0.804	1.000	1.000
MART 2014	0.915	0.805	0.926	0.926
NİSAN 2014	0.939	0.829	0.945	0.945
MAYIS 2014	0.923	0.850	0.944	0.901
HAZİRAN 2014	0.953	0.851	0.959	0.959
TEMMUZ 2014	0.951	0.852	0.957	0.957
AĞUSTOS 2014	0.940	0.845	0.962	0.920
EYLÜL 2014	0.931	0.839	0.938	0.938
EKİM 2014	0.931	0.841	0.936	0.936
KASIM 2014	0.946	0.859	0.949	0.949
ARALIK 2014	0.948	0.863	0.949	0.949
OCAK 2015	0.958	0.876	0.983	0.935
ŞUBAT 2015	0.946	0.865	0.948	0.944
MART 2015	0.930	0.853	0.931	0.931
NİSAN 2015	0.928	0.852	0.929	0.927
MAYIS 2015	0.923	0.850	0.944	0.901
HAZİRAN 2015	0.916	0.845	0.916	0.915
TEMMUZ 2015	0.911	0.843	0.911	0.911
AĞUSTOS 2015	0.897	0.832	0.898	0.898
EYLÜL 2015	0.892	0.826	0.894	0.890
EKİM 2015	0.898	0.835	0.918	0.876
KASIM 2015	0.894	0.833	0.897	0.891
ARALIK 2015	0.876	0.817	0.879	0.873
OCAK 2016	0.873	0.816	0.894	0.852

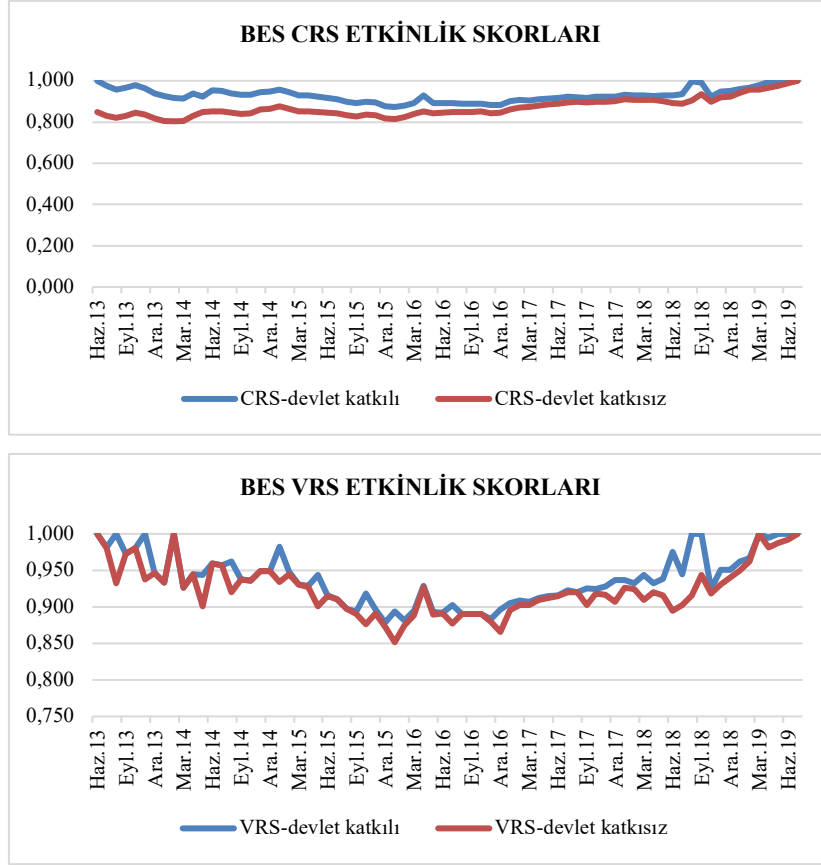
Tablo 4. Ortalama Etkinlik Skorları devamı

ŞUBAT 2016	0.879	0.823	0.882	0.875
MART 2016	0.892	0.839	0.894	0.889
NİSAN 2016	0.928	0.852	0.929	0.927
MAYIS 2016	0.892	0.843	0.893	0.890
HAZİRAN 2016	0.892	0.846	0.892	0.891
TEMMUZ 2016	0.892	0.850	0.903	0.877
AĞUSTOS 2016	0.890	0.849	0.890	0.890
EYLÜL 2016	0.889	0.850	0.890	0.890
EKİM 2016	0.890	0.851	0.890	0.890
KASIM 2016	0.882	0.842	0.883	0.880
ARALIK 2016	0.883	0.845	0.897	0.866
OCAK 2017	0.901	0.862	0.905	0.896
ŞUBAT 2017	0.906	0.871	0.909	0.902
MART 2017	0.905	0.872	0.907	0.902
NİSAN 2017	0.911	0.880	0.912	0.909
MAYIS 2017	0.914	0.885	0.914	0.912
HAZİRAN 2017	0.915	0.889	0.916	0.915
TEMMUZ 2017	0.922	0.896	0.923	0.920
AĞUSTOS 2017	0.920	0.897	0.920	0.920
EYLÜL 2017	0.916	0.894	0.926	0.903
EKİM 2017	0.922	0.898	0.924	0.918
KASIM 2017	0.924	0.897	0.928	0.917
ARALIK 2017	0.924	0.901	0.937	0.907
OCAK 2018	0.933	0.910	0.937	0.927
ŞUBAT 2018	0.929	0.909	0.932	0.925
MART 2018	0.928	0.907	0.944	0.909
NİSAN 2018	0.927	0.906	0.932	0.920
MAYIS 2018	0.929	0.902	0.939	0.916
HAZİRAN 2018	0.928	0.893	0.975	0.895
TEMMUZ 2018	0.935	0.890	0.945	0.903
AĞUSTOS 2018	0.998	0.905	1.000	0.916
EYLÜL 2018	0.990	0.935	1.000	0.943
EKİM 2018	0.922	0.898	0.924	0.918
KASIM 2018	0.949	0.919	0.950	0.930
ARALIK 2018	0.951	0.923	0.951	0.940
OCAK 2019	0.961	0.942	0.962	0.950
ŞUBAT 2019	0.966	0.956	0.967	0.962
MART 2019	0.979	0.956	1.000	1.000
NİSAN 2019	0.995	0.966	0.995	0.982
MAYIS 2019	1.000	0.977	1.000	0.988
HAZİRAN 2019	1.000	0.987	1.000	0.992
TEMMUZ 2019	1.000	1.000	1.000	1.000
<i>MEAN</i>	<i>0.931</i>	<i>0.871</i>	<i>0.938</i>	<i>0.924</i>

Etkinlik skorlarının 1.000'e eşit olması tam etkinlik seviyesine ulaşıldığı anlamına gelmektedir. Aylara göre hesaplanmış CRS etkinlik skorları incelendiğinde, yalnızca 2019 Temmuz ayında tam etkinliğin sağlandığı görülmektedir. Devlet katkısı dahil edildiğinde 2013 Haziran döneminde tam etkinliğin sağlanmasıyla birlikte analiz döneminin son üç ayını oluşturan Mayıs, Haziran ve Temmuz 2019 aylarında tam etkinlik seviyesine ulaşılmıştır. Yine aylara göre hesaplanmış VRS etkinlik skorları incelendiğinde, devlet katkısı dahil edilmeden hesaplanan etkinlik skorlarından Haziran 2013, Şubat 2014, Mart 2019 ve Temmuz 2019 dönemlerinin tam etkin olduğu anlaşılmaktadır. Devlet katkısı dahil edildiğinde ise, Haziran, Ağustos ve Kasım 2013, Şubat 2014, Ağustos ve Eylül 2018 ve Mart, Mayıs, Haziran ve Temmuz 2019 dönemlerinde tam etkinliğin sağlandığı görülmektedir. Ortalamalara göre artış oranları değerlendirildiğinde, en yüksek oransal artışın CCR etkinlik değerlerinde devlet katkısı dahil edilerek hesaplanan etkinlik değerlerinin devlet katkısız olarak hesaplanan etkinlik değerlerine geçişte gerçekleştiği görülmektedir. Özellikle inceleme dönemi sonunda etkinlik değerlerinde yükseliş olması dikkat çekmektedir. Yine VRS değerleri de devlet katkılı ve katkısız olarak hesaplanmıştır. Devlet katkısı dahil edilmeden yapılan hesaplama sonucunda, Haziran 2013, Ocak 2014, Mart 2019 ve Temmuz 2019 tarihlerinde tam etkinlik sağlanmıştır. İnceleme dönemi ortalaması 0,924 olarak gerçekleşmiştir. Devlet katkısı analize girdi değişkeni olarak dahil edilerek yapılan hesaplama sonucunda, Haziran, Ağustos ve Kasım 2013; Şubat 2014; Ağustos ve Eylül 2018; Mart, Mayıs, Haziran ve Temmuz 2019 dönemlerinde olmak üzere 10 inceleme döneminde tam etkinlik gerçekleşmiştir. İlgili dönem ortalama etkinlik skoru ise devlet katkısı ile 0,938'e yükselmiştir.

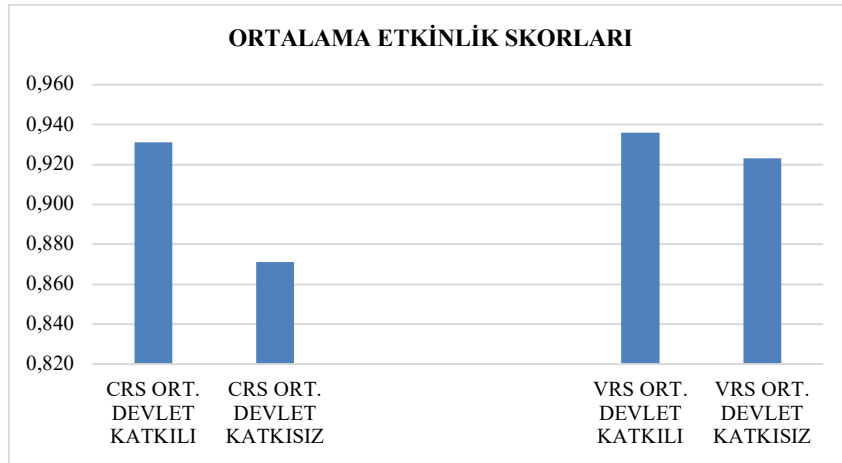
Şekil 1 aylara göre devlet katkısı dahil-dahil olmayan etkinlik değerlerini göstermektedir. Sonuçlar her iki hesaplama göre, etkinlik skorlarının inceleme döneminin başından itibaren ilk etapta sürekli bir azalışın olduğunu, 2017 itibarıyla artış eğilimine geçildiğini göstermektedir. Özellikle 2018 yılının son dönemlerinde gerçekleşen artışla tam etkinlik seviyesinde ciddi bir istikrarın yakalandığı anlaşılmaktadır.

Şekil 1. CRS-VRS Etkinlik Skorları

İnceleme döneminin tamamında devlet katkısının etkinlik üzerindeki pozitif etkisi Şekil 1.'de açıkça görülmektedir. Şekil 2. CRS-VRS bütün dönemleri kapsayan ortalama etkinlik değerlerini vermektedir.

Şekil 2. CRS-VRS Ortalama Etkinlik Değerleri

Tüm dönemler ortalamasına göre, devlet katkısı fon ödemeleri başladığı tarihten itibaren BES etkinliğini önemli ölçüde artırmıştır.

5. SONUÇ

BES, sigorta şirketlerinin ardından yakın geçmişte birçok ülkede hızla ilerleme kaydetmiştir. Emeklilik fonları bankaların yerini tutabilmesi ve finansal aracı olmaları nedeniyle sermaye piyasalarında önemli bir yer tutmaktadır. BES, çalışanların çalışma sürelerinde yaptıkları katkı paylarından oluşturulan fonların yönetilmesi amacıyla kurulmuştur. Emekli olduktan sonra kişilere gelir sağlanması amaçlanmıştır. Böylece bireylere emeklilikleri boyunca tüketimlerini finanse edebilme ve yaşamlarını daha yüksek standartlarda sürdürme fırsatı sunulmuştur. Ortaya çıkardığı sosyo-ekonomik etkiler sebebiyle araştırmacılar tarafından BES'in sergilediği performans merak konusu olmuştur. Bu çalışmada Türkiye'de BES'in etkinlik durumu VZA ile tahmin edilmiştir. Çalışmanın en önemli bulgusu Türkiye'de BES'in etkinliğine devlet katkısının fayda sağlamış olmasıdır.

Etkin işleyen bir emeklilik sistemi sosyal güvenlik sisteminin güçlenmesinin yanı sıra yurt içi tasarrufların artmasını sağlayacaktır. Böylelikle istikrarlı ve dışa bağımlı olmayan bir ekonomik büyüme gerçekleşecektir. Kişilerin yaşam koşullarındaki iyileşme ile refah artışı sağlanıp, enflasyonist etkiler azalacaktır. Sermaye piyasalarının derinleşmesi mümkün olacaktır. Bu sebeple BES'te kurumsal yapının iyileştirilmesi, sistemin mali mekanizmasının geliştirilmesi, gönüllü emeklilik tasarruflarının toplam emeklilik geliri içindeki payının artırılması gibi reform hareketleri faydalı olacaktır.

Son olarak bu çalışma daha sonra gerçekleştirilecek araştırmalar için bir başlangıç niteliği taşımaktadır. Araştırmanın veri aralığı en önemli kısıt olarak kabul edilmektedir. İlerleyen dönemlerde daha geniş veri seti ve daha ileri tekniklerle konu üzerinde literatüre katkı sağlayacak araştırmaların hayata geçirilmesi planlanmaktadır.

YAZARLARIN BEYANI

Bu çalışmada, Araştırma ve Yayın Etiğine uyulmuştur, çıkar çatışması bulunmamaktadır ve de finansal destek alınmamıştır.

AUTHORS' DECLARATION

This paper complies with Research and Publication Ethics, has no conflict of interest to declare, and has received no financial support.

YAZARLARIN KATKILARI

Çalışma Konsepti/Tasarım- GG; Yazı Taslağı- GG, ÖT; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- GG; Son Onay ve Sorumluluk- GG, ÖT.

AUTHORS' CONTRIBUTIONS

Conception/Design of Study- GG; Drafting Manuscript- GG, ÖT; Critical Revision of Manuscript- GG; Final Approval of Accountability- GG, ÖT.

KAYNAKÇA

- Ali, A. S. (2016). Efficiency of private pension companies in Turkey using data envelopment analysis (DEA). In *Chaos, Complexity and Leadership 2014*, pp. 495-505. Springer International Publishing.
- Ayçin, E. (2019). Çok kriterli karar verme: bilgisayar uygulamalı çözümler. *Nobel Yayıncılık*.
- Aynur, A., Tolga, G., & Dinçer, E. (2020). Türkiye’de faaliyet gösteren bireysel emeklilik şirketlerinin performansının Entropi ve COPRAS yöntemi ile değerlendirilmesi. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 153-169.
- Banker, R. D., Charnes, A., & Cooper, W. W. (1984). Some models for estimating technical and scale inefficiencies in data envelopment analysis. *Management Science*, 30(9), 1078-1092.
- Barros, C. P., & Garcia, M. T. M. (2007). Analysing the performance of the pension fund industry with a stochastic frontier model: a case study for Portugal. *The Geneva Papers on Risk and Insurance-Issues and Practice*, 32, 190-210.
- Bitkina, I. K. (2018). *Analysis of activity efficiency of private pension fund at regional level*. In SHS Web of Conferences (Vol. 50, p. 01034). EDP Sciences.
- Boussofiene, A., Dyson, R. G., & Thanassoulis, E. (1991). Applied data envelopment analysis. *European Journal of Operational Research*, 52(1), 1-15.
- Charnes, A., Cooper, W. W., & Rhodes, E. (1978). Measuring the efficiency of decision making units. *European Journal of Operational Research*, 2(6), 429-444.
- Chybalski, F. (2016). The multidimensional efficiency of pension system: definition and measurement in cross-country studies. *Social Indicators Research*, 128(1), 15-34.
- Cooper, W. W., Deng, H., Huang, Z., & Li, S. X. (2004). Chance constrained programming approaches to congestion in stochastic data envelopment analysis. *European Journal of Operational Research*, 155(2), 487-501.
- Demirtaş, Y. E., & Keçeci, N. F. (2020). The efficiency of private pension companies using dynamic data envelopment analysis. *Quantitative Finance and Economics*, 4(2), 204-219.
- Draženović, B. O., Hodžić, S., & Maradin, D. (2019). The efficiency of mandatory pension funds: case of Croatia. *South East European Journal of Economics and Business*, 14(2), 82-94.
- EGM (2023b), <https://www.egm.org.tr/bilgi-merkezi/istatistikler>, Erişim Tarihi:13.01.2023.
- Emeklilik Gözetim Merkezi-EGM (2023a), <https://www.egm.org.tr/bireysel-emeklilik/devlet-katkisi>, Erişim Tarihi:13.01.2023.
- Eryılmaz, Y. (2021). *Otomatik katılım sistemi sonrası bireysel emeklilik şirketlerinin performanslarının ölçümü: Türkiye örneği*. İksad Yayınevi.
- Farrell, M. J. (1957). The measurement of productive efficiency. *Journal of the Royal Statistical Society Series A: Statistics in Society*, 120(3), 253–281.

- Göktolga, Z. G., & Karakış, E. (2018). Bireysel emeklilik şirketlerinin finansal performanslarının bulanık AHP ve VIKOR yöntemi ile analizi. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19(1), 92-108.
- Gurol, B., & Muge, I. M. A. M. (2018). Measuring the performance of private pension sector by TOPSIS multi criteria decision-making method. *Journal of Economics Finance And Accounting*, 5(3), 288-295.
- Horngren, T. C., Foster, G., & Datar, M. S. (2000). *Cost accounting a managerial emphasis*. Prentice Hall International, Inc.
- International Labour Organisation (1984). *Into the twenty-first century: the development of social security*. International Labour Organisation.
- Karakaya, A., Kurtaran, A., & Dağlı, H. (2014). Bireysel emeklilik şirketlerinin veri zarflama analizi ile etkinlik ölçümü: Türkiye örneği. *Journal of Management and Economics Research*, 12(22), 1-23.
- Kılınç, F., & Küçükçaylı, F. M. (2019). Efficiency analysis of private pension companies (2011-2016). *International Journal of Business Economics and Management Perspectives*, 3(2), 102-113.
- Krpan, M., Pavković, A., & Kedžo, M. G. (2022). Sustainability assessment of pension systems of new EU member states using data envelopment analysis with sensitivity and cross-efficiency analysis. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 35(1), 6648-6666. <https://doi.org/10.1080/1331677X.2022.2052335>
- Küçükıralı, Z., & Aydın, Ü. (2022). Türkiye’de faaliyet gösteren bireysel emeklilik şirketlerinin etkinliği. *Verimlilik Dergisi*, (2), 286-301.
- Mit’ková, V., & Mlynarovič, V. (2007). A performance and risk analysis on the Slovak private pension funds market. *Ekonomický časopis (Journal of Economics)*, 3(55), 232-249.
- Ova, Alper (2018). Türkiye’deki emeklilik şirketlerinin etkinlik analizi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (79), 139-152.
- Özbek, A. (2016). Efficiency analysis of gold mining companies through financial statements. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 6(10), 273-290.
- Paradi, J. C., & Schaffnit, C. (2004). Commercial branch performance evaluation and results communication in a Canadian bank—a DEA application. *European Journal of Operational Research*, 156(3), 719-735.
- Ramanathan, R. (2003). *An introduction to data envelopment analysis: a tool for performance measurement*. Sage Publications.
- Roman, M. D., Toma, G. C., & Tuchiluş, G. (2018). Efficiency of pension systems in the EU countries. *Romanian Journal of Economic Forecasting*, 21(4), 161-173.

- Ruzgar, B., Akkaya, A., Campus, I., & Campus, G. (2009). Examining efficiencies of private pension companies in Turkey with data envelopment analysis. In *IWW2009-proceeding of the IVth international workshop on applications of wavelets to real world problems*, Kocaeli, Turkey.
- Sezgin, S., & Yıldırım, T. (2015). Türkiye’de bireysel emeklilik sisteminin etkinliği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 10(2), 123-140.
- Shehi, E., Shahini, L., & Dragoshi, G. (2016). Private pension system in Albania. *Metody Ilościowe w Badaniach Ekonomicznych*, 17(4), 138-148.

İŞLETMELERDE DEĞER DEĞİŞİMİNİN RAPORLANMASI: ENTEGRE RAPORLAMA VE ÜNİVERSİTELER İÇİN BİR MODEL ÖNERİSİ*

Arş. Gör. Belgin Rana ÇARDAK**

Prof. Dr. Deniz Umut DOĞAN***

Araştırma Makalesi/Research Article

Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi
Eylül 2023, 25(3), 437-464

ÖZ

Entegre raporlar, işletmenin değer değişim sürecini merkeze alarak finansal ve finansal olmayan bilginin birlikte sunulduğu raporlardır. Bir işletmenin dönemin başındaki ve sonundaki değeri arasındaki değişim işletmenin sahip olduğu kaynakları nasıl kullandığını gösterir. Entegre raporlarda da işletmenin sahip olduğu kaynaklar (entelektüel, insan, ilişkisel ve sosyal, doğal, ve üretilmiş sermaye) ile nasıl değer yaratıldığı, şeffaflık ve hesap verebilirlik çerçevesinde açıklanmaktadır. Evrensel değer yaratma süreçlerinde önemli yeri olan üniversiteler de entegre raporlar hazırlayarak değer değişim hikâyelerini anlatabilmektedirler. Çalışmada, İngiltere'den Edinburgh, Güney Afrika'dan North-West, Türkiye'den Yıldız Teknik Üniversitesi'nin hazırladığı entegre raporlar uluslararası entegre raporlama çerçevesinde incelenmiş ve üniversiteler için bir model önerisinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Finansal Olmayan Bilgi, Değer Değişimi, Entegre Düşünce, Entegre Raporlama, Üniversitenin Entegre Raporu

JEL Sınıflandırması: M21, M40, M41

* Makale Geliş Tarihi (Date of Submission): 08.07.2022; Makale Kabul Tarihi (Date of Acceptance): 28.08.2023

** Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, branacardak@baskent.edu.tr, [id orcid.org/0000-0002-3519-4576](https://orcid.org/0000-0002-3519-4576)

*** Başkent Üniversitesi, Muhasebe ve Finansal Yönetim Programı, duerhan@baskent.edu.tr, [id orcid.org/0000-0001-5909-0045](https://orcid.org/0000-0001-5909-0045)

Atıf (Citation): Çardak, B. R. & Doğan, D. U. (2023). İşletmelerde Değer Değişiminin Raporlanması: Entegre Raporlama ve Üniversiteler için Bir Model Önerisi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 25(3), 437-464. <https://doi.org/10.31460/mbdd.1142745>

REPORTING VALUE CHANGE IN ENTERPRISES: INTEGRATED REPORTING AND A MODEL PROPOSAL FOR UNIVERSITIES

ABSTRACT

Integrated reports place the evolving value of an enterprise at its core and encompass both financial and non-financial data. It captures the shifts between the initial and final valuations over a period, shedding light on how an enterprise leverages its internal resources, including intellectual, human, social and relational, natural, and produced capital. Universities generate universal value and integrated reports provide a platform to articulate their narratives of value transformation. Analyzing the integrated reports of Edinburgh University in England, North West University in South Africa, and Yıldız Technical University in Turkey, this study formulates a pioneering model for an exemplary report.

Keywords: Non-Financial Information, Changing Value, Integrated Thinking, Integrated Reporting, Integrated Reports of Universities

JEL Classification: G00, M21, M40, M41

EXTENDED SUMMARY

PURPOSE AND MOTIVATION

Integrated reporting brings business enterprises the ability to look at reporting in a different perspective. This ability enables the universities to understand and express how they create value, not only for themselves but also for the society and other stakeholders. This study examines the information included in universities' integrated reports and what the ideal form of these reports should be and suggests a model. Therefore, this study will benefit the universities that consider preparing integrated reports.

METHODOLOGY

This study is conducted to present a suggested model for universities in preparing their integrated reports that enable them to better explain their value change stories. Within the scope of this study, the international integrated reporting framework and the universities' integrated reports in the IIRC (International Integrated Reporting Organization) Database are scrutinized. The study is prepared by considering the integrated reports of Edinburgh University in England for 2020, North West University in South Africa for 2019 and Yıldız Technical University in Turkey for 2018. In addition to these integrated reports, Prof. Carol. A. Adams' report on value creation in universities, titled "Let's talk value: How universities create value for students, staff and society", prepared for the UK's Higher Education Institution (AdvanceHE) has been used as a guideline. Also, phases I and II of the study titled "Helping

universities tell their stories better", prepared jointly by BUDFG (British Universities Directors Financial Group) and IIRC, published in 2016 and 2017, are utilized. Based on the sources used in the suggested model, the ideal form of integrated reports, the information that should be presented, and how universities should explain their own value change stories are all included in the study. The reason for choosing a South American university in this research is that it is the starting point of integrated reports. The UK is chosen because it is a leading country in the field of integrated reporting and their regulatory bodies are closely involved in this field. In addition, considering the International Integrated Reporting framework, we believe that it would be beneficial to include an example from Turkey, so that these different sources can be examined and compared in detail.

RESULTS AND DISCUSSION

When preparing an integrated report, universities should first determine their basic activities that contribute to value creation and different types of capital that are converted in the value creation processes. Value creation involves (or should consider) who the university's stakeholders and financiers are, how the university creates value for them, what needs to be added to the value beyond the financial point of view, the university's features and values, its vision and mission, its goals and core activities, and how it creates value for key stakeholders. It also includes ideas about enriching society and its role in social heritage. Additionally, information on which types of capital are involved in the value change and how they are used should also be included in the integrated reports. The university should also include explanations about how to manage its risks and evaluate its opportunities within the framework of its business model. It may also be useful for the university to provide more strategic information and explanations about what its goals are. Moreover, focusing solely on financial output and productivity by key stakeholders means that universities may have difficulty determining output in terms of other capital components. This is, what the university does to create relationships with key stakeholders and partners (Social and Relational Capital), how it provides the environment for the university staff to thrive (Human Capital), how the university uses its facilities to create value for society (Manufactured Capital), its support services should all be considered when preparing an integrated report. It also requires consideration of questions such as how university defines its processes and helps us capture value (Intellectual Capital). Furthermore, what the core activities that lead to value creation are such as interdisciplinary course opportunities offered to develop the student's ability to critically analyze global challenges and key activities like building and maintaining relationships with alumni also need to be identified.

CONCLUSION AND IMPLICATIONS

The integrated report allows a university to explain its own story of value change. In the report, the university should include information on how it creates value in the short, medium and long term.

Additionally, within the framework of its business model of value change, it should include information about which capital elements are involved and how they are used and converted into output. Universities contribute to the development of society by educating qualified manpower and by carrying out academic studies. In other words, they create universal value and create the opportunity to explain this to society and its stakeholders with an integrated report. It is also important to include information about the strategic goals of the university in the value change process in the short, medium and long term and how to manage its risks and evaluate its opportunities. This information enables the university to build up its qualified academic power and find funds easily. When the national literature is examined, there are studies on how the integrated reports should be prepared for businesses, yet there is no such study for universities. From this point of view, this study plays a guiding role for universities that consider preparing integrated reports.

1. GİRİŞ

Entegre raporlama, bir kuruluşun faaliyetlerinin sosyal ve çevresel etkilerine ilişkin kapsamlı bir bakış açısı sunarak şeffaflık ve hesap verebilirliğe odaklanan bir raporlama yaklaşımı olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda, raporun ana işlevi; işletmelerin sadece finansal başarıları değil aynı zamanda çevresel, sosyal ve yönetim performanslarının da ölçülmesine ve paydaşlarına iletilmesine olanak sağlamaktır. Entegre raporlar yoluyla, üniversitelerin sadece akademik başarıları değil aynı zamanda sosyal, çevresel ve kurumsal etkileri de raporlanabilir. Böylece üniversiteler, öğrencilerine, mezunlarına, çalışanlarına, araştırma ortaklarına ve topluma değerlerindeki değişimi bütüncül olarak anlatma fırsatı bulabilirler.

Bu çalışma, üniversitelerin entegre rapor hazırlama konusunda öncü olmaları gerektiği düşüncesinden hareketle, üniversitelere kendi değer değişim hikayelerini anlatabilmelerini sağlayacak bir model önermek amacıyla yapılmıştır. Uluslararası Entegre Raporlama Örgütü (IIRC) veri tabanında yer alan üniversitelerin ve Güney Afrika, İngiltere ve Türkiye'de entegre rapor hazırlayan üniversitelerin raporları incelenerek, entegre rapor hazırlamak isteyen üniversiteler için bir model önerisi sunulmuştur. Önerilen modelde üniversitelerin kullandıkları kaynaklara dayanarak, ideal bir entegre raporda yer alması gereken bilgilerin neler olması gerektiği konusu ele alınmıştır.

2. FİNANSAL VE FİNANSAL OLMAYAN BİLGİLER YOLUYLA İŞLETMELERDE DEĞER DEĞİŞİMİNİN RAPORLANMASI: ENTEGRE RAPORLAMA

İşletmelerin mevcut raporlama düzeninde finansal ve finansal olmayan bilgilerini sundukları çeşitli raporlar bulunmaktadır. Bu raporlarda yer alan bilgiler arasındaki bağlantıların net olarak kurulamaması

paydaşların işletme performansını bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirmesini zorlaştırmaktadır. Entegre raporlamaya duyulan gereksinimin altındaki temel neden, finansal raporlamanın paydaşlarının bilgi gereksinimini karşılamada yetersiz kalmasıdır. İşletmelerin değer değişim sürecini takip edebilmek amacıyla finansal ve finansal olmayan bilgiler ve değer ilişkisinin ortaya konulması önem taşımaktadır (Wahl ve diğerleri, 2020; Eccles & Krzus, 2010; Clarkson, 1995).

2.1. Finansal ve Finansal Olmayan Bilgi ve Değer İlişkisi

Toplumdaki gereksinimleri karşılamak amacı ile kurulan işletmelerin her faaliyeti doğrudan veya dolaylı olarak tüm paydaş guruplarını etkilemektedir. Günümüzde paydaş kavramı gelecek kuşakları da içine alarak tüm toplumu kapsamaktadır. İşletmeleri sorgulayabilecek, işletmelere “neden” sorusunu yöneltebilecek tüm kesimler işletmelerin paydaşı olarak kabul edilebilir. İşletme faaliyetleri toplumu ve gelecek kuşakları etkileyebileceğinden işletme içerisindeki karar alıcıların karar alma süreçlerinde kendilerinin de toplumun bir parçası oldukları gerçeğini göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Günümüzde bu bütünsel bakış açısıyla birlikte işletmelerin faaliyetlerini tasarlarken alacakları kararların toplum ve çevre açısından etkilerinin dikkate alınması önem taşımaktadır. İşletme kararlarının işletmenin değer yaratma sürecine olumlu veya olumsuz katkısı göz önünde bulundurularak işletme ve çevresine yaptığı etki dikkate alınmalıdır (Ertuna, 2012).

Muhasebenin sözlük anlamı “hesaplaşma” demektir (Türk Dil Kurumu, 2023). Bu nedenle işletmelerin hesap verme yükümlülükleri muhasebe süreçleri yoluyla gerçekleştirilmektedir. Muhasebe sürecini işletmelerin hesap verme yükümlülüğü açısından değerlendirdiğimizde muhasebenin “finansal muhasebeden” “sosyal muhasebeye” evrildiğini ve raporlama sürecinin finansal raporlama ile birlikte finansal olmayan raporları da kapsadığını söyleyebiliriz.

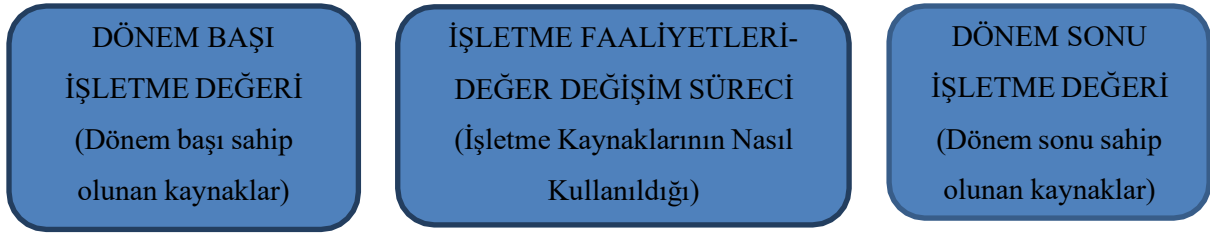
Ticaret hayatının küreselleşmesiyle birlikte paydaşların bilgi gereksinimi artmış ve işletmelerin faaliyetlerinin sadece finansal sonuçları değil bu finansal sonuçlara “ne yaparak” ulaşıldığının sorgulanması gereği gündeme gelmiştir. Finansal bilgi kullanıcıları artık işletmelere yatırım yaparken ve fon sağlarken ya da farklı nedenlerle işletmelerle ilgilenirken kârlı olmalarının yanı sıra bu kârın nasıl elde edildiğini de sorgulamaktadırlar. Bir başka ifade ile işletme, finansal sonuçlara ulaşılırken hangi stratejiyi, hangi iş modelini kullanmıştır; bu konu kullanıcılar için merak konusu haline gelmiştir.

İşletmelerin hesap verme yükümlülüğü, finansal kaynakların etkin kullanımının yanı sıra diğer kaynakların (insan kaynakları, doğal kaynaklar vb.) da ne ölçüde etkin kullanıldığına dair bilgilerin raporlanmasını kapsamaktadır. (Wahl ve diğerleri, 2020). İşletmenin finansal sermayesi ile birlikte entelektüel sermayesi, insan sermayesi, doğal sermaye, üretilmiş sermaye ve ilişkisel sermaye olmak üzere altı sermaye ögesi bulunmaktadır ve işletmelerde bu sermaye ögeleri aracılığı ile değer değişimi gerçekleşmektedir (Aras ve diğerleri, 2015; Ülker & Arslan, 2020). Bu bilgiler çerçevesinde değer her zaman pozitif olmayacağı gerçeği de göz önünde bulundurularak, "değer değişimi" ifadesinin daha

kapsayıcı ve üç senaryoyu da (artış, azalış ve korunması) içermesi nedeniyle ifade edebilme özelliğine sahiptir.

2.2. Değer Değişim Süreci

Entegre raporlamaya özgünlük kazandıran temel nitelik “değer değişimi” üzerine odaklanmış olmasıdır. Değer değişim süreci, sistem yaklaşımı ve IIRC'nin revize çerçevesinde yer alan iş modelinden yararlanarak Şekil 1'deki gibi özetlenebilir.

Şekil 1. Değer Değişim Süreci

IIRC'ye göre, işletmenin yarattığı değer iş modeli yoluyla gerçekleşir. İş modeli, sermaye öğelerini veya diğer kaynakları girdi olarak alır ve işletmenin faaliyetleri arasındaki etkileşim sonucunda çıktıya dönüştür. Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu'nun 2020 yılında yayınladığı "Değer Yaratmayı Anlamak" başlıklı çalışmasında, değer değişimini izlemeden ve ölçmeden önce, iş modelini etkinleştirmek ve değer değişimine neden olan faktörleri anlamak gerektiği belirtilmektedir. Ocak 2021'de yayınlanan revize entegre raporlama çerçevesinde ise, değer değişimi ilkesi "değerin korunması, artması ve erozyonu ya da aşınması" kavramları eklenerek güncellenmiştir (IIRC, 2021). Burada dinamik yapılar olan işletmelerde mutlaka bir değişim olacağı da vurgulanabilir.

Bir işletme için zaman içinde yaratılan, korunan ya da aşınan değer işletmenin faaliyetleri ve çıktılarından kaynaklanan sermaye öğelerinin dönüşümüyle gerçekleşmektedir. Bu değerlerin birbiriyle ilişkili iki yönü bulunduğunu göstermektedir. Bunlar;

- İşletmenin kendisi için yarattığı, koruduğu ya da aşındırdığı değer.
- İşletmenin paydaşları ve geniş anlamda toplum için yarattığı, koruduğu ya da aşındırdığı değer.

IIRC ve Ernst & Young (EY) iş birliği ile hazırlanan (Value Creation Background Paper for <IR>) Değer Yaratmanın Arka Planı çalışmasında işletmelerde değer yaratma süreci 10 madde ile açıklanmaktadır. Bunlar:

- Değer yaratma belirli bir süreci içermektedir. (İşletmenin iş modeline uygun olarak gerçekleştirilen faaliyetlerini içeren bir süreçtir)
- Finansal değer, değer yaratmak ile ilişkilidir fakat yeterli değildir. (Değer değişiminde sadece finansal kaynakların değil tüm işletme kaynaklarının etkisi bulunmakta ve dikkate alınmaktadır)

- Değer, maddi ve maddi olmayan kaynaklardan yaratılır. (İşletmenin maddi kaynaklar olduğu gibi insan kaynakları, doğal kaynaklar gibi maddi olmayan kaynakları da değer değişim sürecinde önem taşımaktadır)
- Değer özel ve kamusal kaynaklardan yaratılır (Değer değişim sürecinde işletmeye ait kaynaklarlabirlikte kamusal kaynakların da kullanımı ve bu kaynakların nasıl etkilendiği de önem taşımaktadır)
- Değer işletme ve paydaşları için yaratılır (Değer değişiminden işletme etkilendiği gibi diğer tümpaydaşlar da doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenmektedir.)
- Değer farklı sermaye öğeleri (kaynaklar) arasındaki bağlantı ile yaratılır. (İşletme kaynaklarının değişim ve gelişim yönü birbirlerini etkilemektedir)
- Değer değişim süreci sonucunda işletme değeri değişir. (Değer değişimi sürecinin sonunda değerkorunabilir, artabilir ya da aşınabilir, böylece işletme değeri dönem başına göre değişim gösterir)
- Yenilik değer değişiminin merkezidir (Süreç içerisinde yapılan değişiklikler iş süreçlerin geliştirilmesine yönelik yenilikler değer değişimini doğrudan etkilemektedir)
- İşletme faaliyetleri, nasıl ve ne tür bir değer yaratıldığı konusunda rol oynar. (Değer değişimininyönü doğrudan işletme faaliyetlerinden etkilenmektedir)
- Değer değişimine ilişkin ölçüler geliştirilmeye çalışılmaktadır. (İş süreçlerinde yapılan her şey değer değişimini etkilemektedir bu nedenle değişimi takip edebilmek için ölçüler geliştirilebilmesi önem taşımaktadır) (IIRC & LLP(EY), 2013).

Yukarıda yer alan bilgiler doğrultusunda, değer yaratma süreci çok yönlü olarak ele alınmaktadır. İşletmelerin ürün veya hizmet üretiminde kullandıkları kaynakların dönüşüm süreci, işletmelerin dış çevre ve paydaşları üzerindeki etkileri de dahil edilerek değer değişimi sürecine entegre edilmiştir. İşletmelerin çevrelerine pozitif etki yaparak büyümelerinin işletme ve çevresine sağlayacağı etkiler aşağıdaki gibi sıralanabilir (Aras & Sarıoğlu, 2015; Yüksel, 2017):

- Üretim veya hizmet kapasitesinin artması,
- Daha fazla kişiye istihdam olanağı sağlanması,
- Tedarikçiler için yeni fırsatlar oluşması,
- İşletmenin bilinirliğinin artması,
- İşletmeye duyulan güvenin korunması ve gelişmesi,

- İşletmenin sürekliliğinin sağlanması

Değer değişim sürecinde dış çevre başlığı altında yer alan ekonomik koşullar, teknoloji ve toplumsal sorunlar iyi analiz edilmeli; işletmenin misyonu, vizyonu ve amacı belirlenmelidir. Bu noktada işletmenin misyon ve vizyonuna ek olarak işletmenin amacı revize çerçeveye eklenmiştir. (IIRC, 2021). Kurumsal yönetim yapısı da bu süreci etkin olarak gerçekleştirmeye yönelik oluşturulmalıdır. Dış çevre analizi ile mevcut ve olası risk ve fırsatlar belirlenerek işletmenin stratejisi ve iş modeli oluşturulur. (IIRC, 2021; Yüksel, 2017). Değer değişim süreci entegre düşünce anlayışı çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. İşletme içerisinde yer alan tüm fonksiyonların birbirleri ile etkileşim halinde ve iş birliği içerisinde değer değişim sürecine girmesi ve sürecin buna göre kurgulanması önem taşımaktadır.

3. ÜNİVERSİTELER İÇİN ENTEGRE RAPOR MODEL ÖNERİSİ

Entegre raporlama, işletmelerin kapsamlı olarak değerlendirilmesinde bir araçtır. İşletmeler paydaşları ile hazırladıkları raporlar aracılığı ile iletişim kurmaktadır. Entegre raporlamanın amaçlarından biri de paydaşlar arasında iyi iletişim sağlama aracı olarak, iletişimin kalitesini arttırmak ve işletme faaliyetlerini açık ve anlaşılır olarak ifade edebilmektir. Entegre raporlar, işletmelerin topluma, paydaşlara ve yatırımcılara iletmek istedikleri mesajları net olarak iletmelerini sağlar. Üniversiteler gibi yüksek öğrenim kurumları da sadece kendileri için değil toplum ve çevre için nasıl değer yarattıklarını ve faaliyetlerinin toplum ve çevre üzerindeki etkilerini anlamak için entegre raporlama uygulayabilirler. Bu çalışmanın amacı üniversitelerin entegre raporlarında yer vermesi gereken bilgilere odaklanarak ideal bir rapor modeli önermektedir. Ayrıca çalışmanın, entegre rapor hazırlama sürecinde ilerleyen üniversitelere ve literatürde katkı sağlayacağı ve üniversitelerin entegre raporlarını etkili bir şekilde hazırlamalarına rehberlik edeceği düşünülmektedir.

3.1. Üniversiteler İçin Entegre Raporlamanın Önemi

Küreselleşmenin etkisi ile dünyada ticaret hayatının tek bir pazara dönüşmesi her alanda yoğun bir rekabet ortamı oluşmasına neden olmuştur. Üniversitelerin temel görevi nitelikli araştırmalar yaparak ve insan yetiştirerek topluma katkı verebilmektir. Bu nedenle üniversitelerin öğrencilerine, akademik ve idari personeline sağladıkları değeri, kaynaklarını nasıl kullandıklarını, yaptıkları faaliyetleri ve hedeflerine ilişkin bilgileri hazırladıkları raporlar aracılığı ile doğru ve ihtiyaca uygun olarak ifade edebilmeleri önem taşımaktadır. Ayrıca, üniversiteler projelerini gerçekleştirirken genellikle fonlara ihtiyaç duyarlar ve bu nedenle farklı kurumlarla iş birlikleri yaparlar. Bu nedenle üniversiteler tüm paydaşları için, değer değişimlerinin nasıl olduğunu gösterebilmeli ve özellikle kendi hikayelerini anlatabilmelidirler.

Üniversiteler tarafından hazırlanan entegre raporlardan fayda sağlanabilmesi için aşağıda belirtilen unsurların dikkate alınması gerekmektedir. Bunlar;

- Üniversite yönetiminin ve üst yönetimden sorumlu olanların rapor hazırlama sürecine aktif olarak katılım göstermeleri,
- Raporu hazırlayan ekibin yeterli bilgi ve uzmanlığa sahip olmaları,
- Dinamik yapılar içinde gerçekleşen değişimin raporlara yansıtılması, düzenli olarak güncellenmesi ve iyileştirilmesidir.

Ayrıca, raporda yer alan bilgilerin üniversitenin organizasyon yapısını, gelir kaynaklarını, katılan maliyetleri ve bunları sürdürülebilir bir anlayışla yürütebilmek için ortak bir perspektifin oluşturulması da önemlidir. Bu sayede entegre raporlar, üniversitelerin karar verme sürecini iyileştirirken, fon bulma ihtiyacını kolaylaştırır ve değer değişimini gösterebilmek adına da önemli bir fırsat sunar.

3.2. Üniversite Kimler İçin Değer Yaratır?

Entegre rapor hazırlamada ilk adım, üniversitenin kimler için değer yarattığının belirlenmesidir. Prof. Carol Adams'ın hazırladığı “Değeri Konuşalım: Üniversiteler öğrenciler, personel ve toplum için nasıl değer yaratır” başlıklı rapordan, 2022 yılında yayınlanan Şirketler İçin Entegre Raporlama Rehberinden ve yine 2022 yılında Değer Raporlama Kurulu tarafından yayınlanan Integrated Thinking Principles kılavuzundan, Edinburgh Üniversitesi 2022 yılı, North-West Üniversitesi 2022 yılı ve Yıldız Teknik Üniversitesi 2019-2021 yılı entegre raporlarından yararlanarak, üniversitelerin kim için ve nasıl değer yarattıklarına ilişkin bilgiler Tablo 1’de özetlendiği gibidir:

Tablo 1. Üniversiteler Kimler İçin Nasıl Değer Yaratır

KIMLER İÇİN	NASIL
Öğrenciler	Bilgi ve deneyim aktarımı, Meslek kazandırma Eleştirel düşünme becerileri kazandırılması, Yeteneklerinin ve yaratıcılıklarının geliştirilmesi Bütünsel düşünme becerisinin kazandırılması Gelişimin sürekliliği bakış açısının kazandırılması Yaratıcı düşünme yeteneklerinin geliştirilmesi Toplumun gelişiminin bireysel gelişimle desteklenmesi Kurumsal kültür ve kurumsallaşmanın önemi Ekosisteme ve doğaya etkinin dikkate alınması Atık yönetimi farkındalığı İklim değişikliği farkındalığı
Üniversite personeli	Dünyadaki gelişmelerin takip edilmesinin desteklenmesi Yüksek standartlarda araştırmalar yürütülerek, ulusal ve uluslararası çevrede nitelikli araştırmacıların bir araya getirilmesi Araştırmaların teşvik edilmesi Yapılanların etkisinin değerlendirilmesi Toplumun gelişimine önderlik Mesleki gelişimin teşvik edilmesi İdari ve yardımcı personelin gelişiminin desteklenmesi
İşverenler	Öğrencilerde geliştirilen beceriler Sürekli eğitim ve gelişim yoluyla üniversitelerle yapılan işbirlikleri
Toplum	Öğrencilerde geliştirilen beceriler Bütünsel bakış açısıyla yaptıklarımızın birbirimizi dolayısıyla toplumu etkilemesi Nitelikli, etik değerle sahip, insan haklarına saygılı bireylerin toplumun niteliğine katkı sağlaması Üniversitenin konumlandığı bölge ve şehirde toplumun ve diğer paydaşların sağlığını iyileştirmeye katkı sağlamak için ekosistemi koruyucu faaliyetlerde öncü projeler geliştirmek Üniversitenin araştırma bulguları ve bilgi birikimini (entelektüel sermaye), başarılı ticari faaliyetlere dönüştürerek zenginlik yaratmak bunun sonucunda toplumu iyileştirmeye katkı sunmak Teknolojik ilerleme ve gelişim ile eğitim olanaklarının mekândan bağımsız olarak gerçekleştirilmesi
Gelecek Nesiller	Öğrencilerin kazanımlarını aktarmaları yoluyla mevcut ve gelecekteki aileleri için
Endüstriler	Yeni uygulamalar ve işbirlikleri ile deneyim aktarımı Staj ve kurumsal eğitimler
Sivil Toplum Kuruluşları (STK)	Araştırmalar Gelişmeye açık alanların belirlenmesi STK ve üniversite işbirlikleri Toplumsal cinsiyet eşitliği kapsamında ortak projeler yürütülmesi
Hükümetler	Araştırmalar Kamu kurumları ile iş birlikleri yoluyla Kurumsal kültür kazanmanın önemi
Çevre	Çevreyi korumaya yönelik projeler geliştirilme Atık yönetimi, iklim değişikliği ve enerji verimliliği Toplumsal çevre duyarlılığının geliştirilmesi Yeşil bina uygulamaları Verimli su kullanımı Kampüste yer alan biyoçeşitliliği koruma ve geliştirme çalışmaları
Ekonomi	Dünyayı değiştirme ve araştırma çabası sağlayan bir ortam geliştirilmesini desteklemek İş imkânı ve iş birliği projeleri İstihdam yönetimi
Sanat	Konservatuar Öğrenci sanat toplulukları Edebiyat toplulukları Sanat etkinlikleri Film ve tiyatro etkinlikleri ve söyleşiler

Kaynak: Adams, 2018; Edinburgh University, 2022; North-West University, 2022; Yıldız Teknik Üniversitesi, 2018; Yıldız Teknik Üniversitesi, 2019-2021; Integrated Thinking Principles,2022; Borsa İstanbul, 2022.

3.3. Üniversitelerde İdeal Entegre Rapor Hazırlanması

Entegre raporlama, üniversitelerin paydaşlarıyla sürdürülebilir ilişkiler kurmalarına ve paydaşların güvenini artırarak itibarlarını güçlendirmelerine yardımcı olmaktadır. Bu raporlar, üniversitelerin topluma sağladığı hizmetleri, toplumsal faydaya ve sürdürülebilirlik hedeflerine olan katkılarını açıkça göstermektedir. Şeffaflık temelli yaklaşımla hazırlanan raporlar, aynı zamanda paydaş teorisini ve meşruiyet teorisini desteklemektedir. Paydaş teorisine göre üniversiteler, uzun vadeli başarı için tüm paydaş gruplarına (çalışanlar, öğrenciler, gelecek nesiller, üniversite personeli, toplum, çevre vb.) odaklanmalıdır. Paydaşlarla sürdürülebilir ilişki kurarak, üniversiteler toplumda kabul görmeyi ve uzun vadeli başarı elde etmeyi sağlayabilirler. Meşruiyet teorisine göre değerlendirme yaptığımızda, işletmeler toplumun beklenti ve normlarına uygun davranarak toplumda meşru ve başarılı olabilirler (Yücenurşen, 2022, s.49-63).

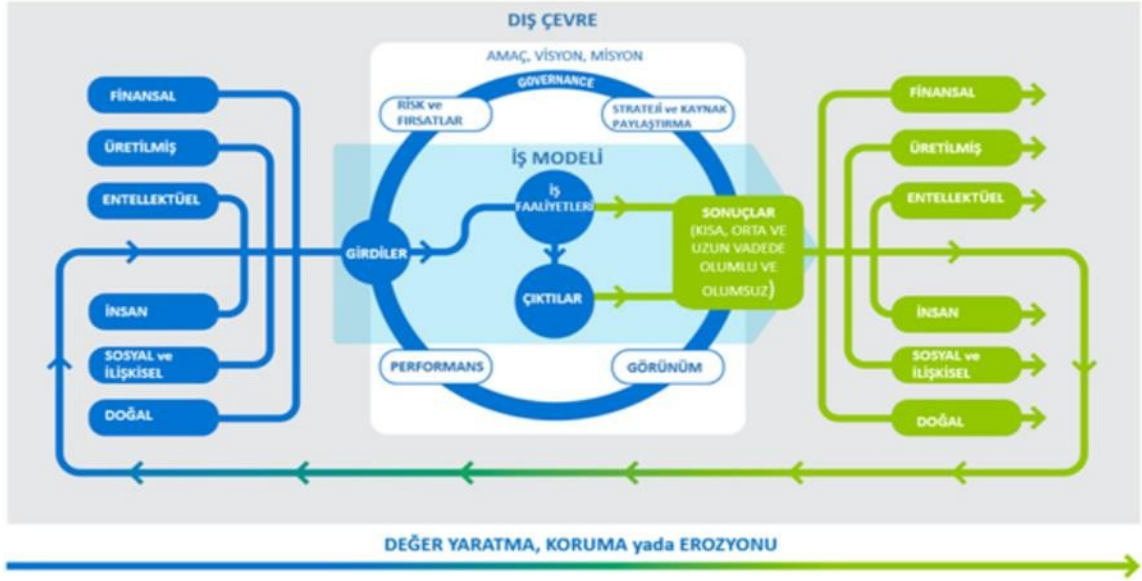
Bu raporlama anlayışı, üniversitelerin toplumda meşruiyetini artırmak ve toplumsal fayda sağladığını net bir şekilde aktarmak için etkili bir araç olarak gösterilmektedir. Bununla birlikte üniversitelerin toplumda güvenilir ve itibarlı bir konuma gelmelerine de katkı sağlamaktadır. Paydaş teorisi ve meşruiyet teorisi ile uyumlu olarak, üniversitelerin tüm paydaşlarına odaklanmaları ve toplumsal beklentilere uygun davranmaları önemlidir. Bu doğrultuda üniversitelerin rapor içeriklerinin ve niteliklerinin incelendiği çalışmalardan elde edilen bulgular, finansal ve finansal olmayan bilgilere bütünlük bir şekilde yer verdiklerinde üniversitelerin değer değişim süreçlerini ve topluma olan katkılarını etkili bir şekilde anlatabilecekleri yönündedir (Sun ve diğerleri, 2023).

Farklı ülkelerde yer alan üniversitelerin raporlarının ele alındığı bir araştırmada, Güney Afrika üniversitelerinin içerik açısından Japon üniversitelerine göre daha başarılı performans sergilediği görülmüştür. Japon üniversitelerinin raporlarında karmaşık bir dil kullanımı, raporların anlaşılabilirliğini azaltması nedeniyle eleştirilmiştir. Güney Afrika North West Üniversitesinin raporunda, paydaş kavramı tanımlanmıştır. Bu paydaş tanımında, üniversitenin değer değişimine nasıl katkı sağladığı ile ilgili yeterli açıklamaya yer verilmediği tespit edilmiştir. (Casonato ve diğerleri, 2019; Omran ve diğerleri, 2021; Sun ve diğerleri, 2023). Ayrıca, İspanya Cadiz Üniversitesinin raporunun incelendiği başka bir çalışmada, farklı sermaye ögeleri ile değer değişim süreci arasında bağlantının kurulamadığı görülmüştür. Bu durum, raporun daha çok sürdürülebilirlik raporu olarak nitelendirilebileceğini ortaya koymuştur (Brusca ve diğerleri, 2018). İtalya devlet üniversitelerinin raporlarını inceleyen çalışmada ise, raporlarda yer alması gereken içerik unsurlarında eksiklikler tespit edilmiştir. Aynı çalışmada, Udine Üniversitesi'nin raporu hazırlanırken uluslararası entegre raporlama çerçevesinin tam olarak takip edilmediği, ancak özgün bir raporlama sistemi uygulandığı belirtilmiştir (Lacuzzi ve diğerleri, 2020; Mauro ve diğerleri, 2020).

Bu çalışma, entegre raporlama konusunda önde gelen Edinburgh Üniversitesi (İngiltere), North West Üniversitesi (Güney Afrika) ve Yıldız Teknik Üniversitesi (Türkiye) tarafından hazırlanan raporlar ve Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesini temel almaktadır. Ayrıca, İngiltere'deki Yüksek Eğitim Kurumu'na (AdvanceHE) hazırlanan "Değeri Konuşalım: Üniversiteler Öğrenciler, Personel ve Toplum İçin Nasıl Değer Yaratır" başlıklı rapor Prof. Carol Adams tarafından kaleme alınmıştır ve bu çalışmada kaynak olarak kullanılmıştır. Benzer şekilde, rehberlik misyonu olan British Universities Directors Financial Group (BUDFG) ve IIRC'nin birlikte hazırladığı "Helping Universities Tell Their Stories Better" başlıklı çalışmanın Faz I ve Faz II aşamaları da bu çalışmada kullanılan kaynaklardır. Aynı zamanda daha önce yapılan çalışmalarda tespit edilen eksiklikler ve önemi vurgulanan konular dikkate alınarak bir model önerisi geliştirilmiştir.

Üniversitenin değer değişimi, stratejik hedeflerini merkeze alarak kaynaklarını nasıl kullandığını ve üniversitenin bu kaynaklara nasıl etki ettiğini gösterir. Girdi olarak, gelir kaynaklarını (finansal sermaye), akademik ve idari personeli (insan sermayesi), binaları ve ekipmanları (üretmiş sermaye) ve akademik programları (entelektüel sermaye) kullanarak değer değişimi meydana getirir (insan sermayesi). Bu değer değişiminde; günlük faaliyetleri sırasında (örneğin, topluluk girişimleri) topluluklara ulaşarak sosyal ve ilişkisel sermayesini güçlendirirken araştırma sonuçları (entelektüel sermaye) ise çıktılarının bir parçasını oluşturur, dış dünya ile iyi ilişkiler kurarak sosyal ve ilişkisel sermayesini artırır ve güçlendirir. Elde ettiği bu sonuçları, toplum ve ülkedeki sorunlara çözüm bulmak için uygular. Böylece insanların hayatını değiştirir ve daha iyi bir gelecek yaratır, bu da çıktılarının bir parçasıdır. Ayrıca değer değişimi, doğal sermayenin sorumlu kullanımına bağlıdır, aslında tüm sermaye öğeleri doğal kaynakların bulunabilirliğine dayanmaktadır. Örneğin, akademik ve idari personelin ve öğrencilerin (insan sermayesi) hayatını sürdürmek için suya ihtiyacımız var. Ayrıca üniversitenin kaynaklarının potansiyelini en üst düzeye çıkararak paydaşları için değerlerinde meydana gelen değişimi Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri 'ne katkıda bulunarak nasıl sağladığını göstermektedir.

Şekil 2. Değer Değişim Modeli

Kaynak: IIRC, 2021, s. 22

Üniversitelerde entegre rapor hazırlanırken, entegre raporlamanın genel yaklaşımına uygun olarak raporda sunulacak bilgiler kılavuz ilkeler ve içerik öğelerinden şekillenecektir.

3.4. Üniversitenin Entegre Raporunda Kılavuz İlkeler Çerçevesi Bileşenleri

Entegre raporlama kılavuz ilkeleri, entegre raporda bulunması gereken bilgilerin çerçevesinin belirlenmesine ve raporda sunulan bilgilerin taşınması gereken niteliksel özelliklerin neler olması gerektiği konusunda rehberlik sunmaktadır. Entegre rapor kılavuz ilkeler çerçevesi, ilke bazlı bir yaklaşım kullanarak hazırlanmıştır. Bu yaklaşım, işletmelere rapor hazırlama sürecinde daha esnek bir alan sağlayarak, hangi bilgiye ne kadar yer verileceğine karar vermelerine ve gereksiz bilgilerden kaçınılmasına imkân tanımaktadır. Ayrıca, bu ilkeler aracılığıyla işletmeler, doğru karar almak için gerekli bilgilere ve ideal bilgi düzeyine kolayca erişebilirler. Entegre Rapor Kılavuz İlkeler Çerçevesi Bileşenleri altı grupta sınıflandırılmıştır (IIRC, 2021).

Üniversite entegre raporlarının hazırlanmasında göz önünde bulundurulması gereken bu unsurlar alt başlıklarda ele alınmıştır.

3.4.1. Stratejik Odak ve Geleceğe Yönelim

Bu kısımda, üniversitenin kısa, orta ve uzun vadedeki değer değişiminin nasıl olduğu ile ilgili bilgilere yer verilmektedir. Bu bilgiler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Stratejik amaçlarına ulaşmak için finansal, entelektüel, beşerî (insan) ve doğal sermayesini nasıl kullandıklarına dair açıklamalar (Örneğin, nitelikli ve adil bir akademik personel ve öğrenci profili oluşturmak isteyen bir üniversite bunu gerçekleştirmek için ne yapmaktadır).

- Üniversitenin, akademik ve idari personelinin beceri ve deneyimlerini, kampüste yer alan tesisleri ve finansal kaynaklarını gelecek nesilleri eğitmek, araştırmalar yapmak ve desteklemek için nasıl kullandığına ilişkin açıklamalar.
- Üniversite mevcut durumu dikkate alınarak gelecekte nerede olmak istediğine, amaçlarına ve bu amaçlara ulaşmak için nasıl bir yol izleyeceğine ilişkin bilgiler (Örneğin, akademik personelin ve öğrencilerin farklı ülkelerde ve üniversitelerde çalışma yapabilmesi için hangi olanakları sağladığına dair bilgiler).
- Üniversiteler yaptığı çalışmaların 2030 Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkilendirilmesi ve faaliyetleri neticesinde meydana gelen değer değişiminin bu amaçlardan hangisine katkı sağladığına ilişkin açıklamalar.

3.4.2. Bilgiler Arası Bağlantı

Üniversiteler, değer değişimini etkileyen faktörlerin kombinasyonunu, karşılıklı ilişkilerini ve birbirleriyle bağlantılarını bütünsel bir bakış açısıyla analiz edebilmelidir. Bu analiz strateji merkezli bir yaklaşımla yapılmalı, riskler yönetilmeli ve fırsatlar iş modeliyle birleştirilerek değer değişimi gösterilmelidir. Ayrıca değerde meydana gelen değişim, stratejisini merkeze alarak, risklerinin yönetilmesi ve fırsatlarının değerlendirilmesi ve bunların iş modeliyle birlikte çıktıya dönüştürülmesi şeklinde ifade edilir. Entegre raporlama, bu düşünce sisteminin ürünü olması nedeniyle üniversitelerin raporlarının hazırlanmasında aşağıda belirtilen unsurların dikkate alınması önem taşımaktadır. Bunlar:

- Üniversitenin değer değişimine etkisi olan iç ve dış faktörlerin anlaşılması,
- Üniversitenin değer değişimine etkisi olan bilgiler ve birbirleriyle olan ilişkileri koordineli ve bütüncül bakış açısıyla raporlanması,
- Üniversitenin entegre düşünce sistemini, üniversitenin tüm birimlerine, faaliyetlerine ve iş modeline entegre etmesi bilgiler arası bağlantıyı paydaşlarına ve topluma aktarabilmesi,
- Bu bilgilerin etkisinin değerlendirilebilmesi ve raporlanmasının hem nicel hem de nitel bilgilerle desteklenmesi,
- Bağlantılı bilgiler ve üniversitenin performansının ilişkisinin ortaya koyulması.

3.4.3. Paydaşlarla İlişkiler

Üniversitenin paydaşları tanımlanmalıdır. (Bu paydaşlar üniversite için asgari düzeyde; mevcut öğrenciler ve potansiyel öğrenci adayları ve aileleri, akademik personel, kampüsteki topluluklar, idari personel, işverenler, sanatçılar, iş dünyası, fon sağlayan kurum ve kuruluşlar, mezunlar, medya, toplum, devlet, düzenleyici kuruluşlar, bağış yapan kişi ve kurumlardan oluşmaktadır). Paydaş ilişkilerine ilişkin raporda sunulacak bilgiler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Üniversitenin değer değişiminde paydaşların sağladığı katkıya ilişkin bilgiler.
- Üniversitenin ve paydaşlarının gereksinimlerinin belirlenmesi ve bu gereksinimlerin nasıl karşılandığına ilişkin açıklamalar.
- Üniversitenin paydaşlarıyla iletişim kurma yolları, hangi iletişim kanallarının kullanıldığı ve bu kanallarla yeterli düzeyde iletişimi sağlayıp sağlayamadığı ile ilgili geri bildirimlere ilişkin bilgiler.
- Paydaş ilişkileri üniversitelerin değer yaratma kabiliyeti için önemli olduğundan paydaş gruplarıyla olan bağlantılara ilişkin bilgiler.

3.4.4. Önemlilik

Rapor kapsamına hangi konuların dâhil edileceğini belirlemede “önemlilik” kavramı dikkate alınmalıdır. Önemlilik, raporu kullanacakların alacakları kararları etkileme potansiyeline sahip bilgilerdir. Bu nedenle entegre raporlarda verilecek bilgiler kullanıcı kararlarını etkileme kapasitesi dikkate alınarak belirlenmelidir. Bu kapsamda raporda verilecek bilgilerin neler olması gerektiği dikkate alınırken aşağıda belirtilen durumlar da dikkate alınmalıdır:

- Uzman bir ekip oluşturularak üniversitenin değer değişimine önemli etkisi olacağı düşünülen konular bu ekip tarafından belirlenmelidir.
- Üniversitelerin kısa, orta ve uzun vadede değer değişim kabiliyetini önemli ölçüde etkileyen konular belirlenmelidir. (Örneğin; üniversitenin kamu ve sivil toplum kuruluşları işbirliği ile ortak projeler üretmesi, çalışan memnuniyeti, nitelikli eğitim ile sağlanan fırsat ve cinsiyet eşitliği gibi konular)
- Üniversite değer değişimine etkisi olan dış çevreyi etkileyen faktörlere ilişkin bilgiler belirlenmelidir. (Örneğin; toplumun ırk, cinsiyet, kültür, cinsellik, din, endüstri trendleri, teknoloji ve erişilebilirlik algısına ilişkin bilgiler)
- Bazı paydaş gurupları ilgili dönemde daha öne çıkabilir bu nedenle ilgili dönemdeki öncelikli paydaş gurubu belirlenmelidir.

3.4.5. Kısa ve Öz Olma

Raporda yer alan bilgiler kullanıcıların gereksinimlerini karşılamanın yanı sıra kısa ve öz olmalıdır. Raporda verilecek bilgilerin kısa ve öz olması için aşağıda belirtilen unsurların dikkate alınması önem taşımaktadır. Bunlar:

- Yer verilen bilgiler raporu inceleyen paydaşları sıkmamalıdır, okuması incelenmesi kolay bir rapor olmalıdır,

- Raporda sade bir dil kullanılmalı ve gereksiz tekrarlardan kaçınılmalıdır,
- Raporda uzun açıklamalar gerektiren bilgiler için referanslar verilerek yönlendirmeler yapılmalıdır,
- Bilgilerin sunumunda tablolar, istatistiksel grafikler, diyagramlar şekiller kullanılması metnin kısalmasını sağlayarak okuma kolaylığını arttırabilir,
- Görsellerin kullanımında sürdürülebilir kalkınma amaçlarında vurgulanan konuların öne çıkması dikkate alınabilir,
- Görsellerde cinsiyet eşitliğinin gözetilmesi önem taşımaktadır.

3.4.6. Güvenilirlik ve Tamlık

Güvenilirlik ve tamlık raporda verilen bilgilerin gerçeği yansıtmaya değeri taşımasıyla ilişkilidir. Verilen bilgiler doğru değil ise veya bilgiler eksik verildiyse kullanıcıyı da yanlış yönlendirecek ve yanlış kararlar alınmasına neden olabilecektir. Raporda verilen bilgilerin, üniversitenin faaliyetlerini tarafsızca değerlendirebilmesini sağlayacak nitelikte olması gerekmektedir. Raporda yer alan bilgilerin yönlendirici, vurgu yapılmış veya eksik verilmiş olması raporların güvenilirlik ve tamlığını zedeleyecek unsurlardır. Bu kapsamsa üniversitelerde entegre rapor hazırlanması sürecinde güvenilirlik ve tamlığın sağlanabilmesi için aşağıda belirtilen unsurların dikkate alınması önem taşımaktadır. Bunlar:

- Üniversite yönetimi felsefesini, değerlerini somut olarak belirtmelidir,
- Kurumsal kültür oluşmasını destekleyen faaliyetlerinin neler olduğu belirtilmelidir. (Örneğin; etkin bir iç denetim mekanizmasının varlığı, kurumsal yönetim uygulamaları gibi)
- Raporda sadece olumlu bilgilere odaklanmak güvenilirliğin azalmasına yol açabilir. Bu nedenle yaşanan olumsuz gelişmelerin üniversitelerde nasıl ele alındığı ve bu durumların raporlama sürecine nasıl yansıtıldığı güvenilirlik ve tamlık açısından önemli ve dikkatle ele alınması gereken konulardır. Rapor tarafsızlık bakış açısı ile hazırlanmalı, olumlu ve olumsuz gelişmeler birlikte ele alınmalıdır.
- Rapora pazarlama ya da tanıtım aracı olma bakış açısından uzak durulması gerekir.
- Üniversitenin performansını iyileştirmek için hâlihazırda yapılan faaliyetlerin neler olduğu ve gelecekte yapılması hedeflenenlerin neler olduğuna ilişkin bilgilere yer verilmelidir. Süreçte karşılaşılan zorluklara yer verilmesi raporun objektifliğini arttırılmasına katkı sağlar. Belirtilen hedeflerin ne kadarının gerçekleştirildiği ve gerçekleştirilemeyen hedefler de sorumlu bir bakış açısıyla ele alınmalıdır.
- Hedefler arasında belirtilen öğrenci sayılarına ulaşip ulaşamadığına ilişkin açıklamaya yer

verilerek bu sayıya ulaşılamaması halinde bu sorunun nedenleri ve çözüme yönelik önlemlerden bahsedilmelidir.

- Hedeflenen performansın, akademik çalışmanın ve projelerin gerçekleşmemesi durumunun raporda yer alması zayıflık göstergesi ya da rekabet üstünlüğü sağlayamama olarak algılanmamalı aksine, başarının olağan olması kadar başarısızlığın da olağan olduğu gerçeğinin raporlara şeffaf bir şekilde yansıtılması bu konuya ilişkin farkındalığın oluştuğu ve buna yönelik neler yapılması gerektiğine odaklanılmasını desteklemektedir.
- Üniversite, akademik takvim yılı başlangıcında belirlemiş olduğu hedeflerin akademik takvimin bitişinde ne kadarını gerçekleştirmiş olduğu ile ilgili açıklamalara yer vermelidir.

3.4.7. Tutarlılık ve Karşılaştırılabilirlik

Raporda yer alacak bilgilerin tutarlı olması yıllar itibariyle karşılaştırılabilir olmasını da destekleyecektir. Tutarlılık ve karşılaştırılabilirliğin sağlanması amacıyla rapor hazırlanırken dikkate alınması gereken unsurlar aşağıda belirtildiği gibidir:

- Üniversiteler kilit performans göstergelerini (KPI- Key Performance Indicator) belirlemeli ve karşılaştırılabilirliği sağlamak amacıyla bu göstergelere ilişkin gelişmeleri raporlamalıdır. Yıllara göre performansında iyileşme, düşüş veya değişiklik olup olmadığına raporunda yer vermelidir.
- Üniversitenin raporunda stratejisine, performansına, beklentilerine, akademik çalışmalarına ve projelerine yer vermesi diğer üniversitelerle karşılaştırma olanağı sağlayabilir.
- Raporda yer alan bilginin niteliği ve düzeyi geçmiş yıl raporları ile orantılı olması tutarlılığını ve karşılaştırma yapabilmeyi arttırabilir. Böylelikle, geçmiş yıl ve mevcut dönem verileri ile objektif değerlendirme olanağı sunabilir.

3.4.8. Üniversitelerin Entegre Raporunda İçerik Öğeleri Kapsamında Yer Alması Gereken Bilgiler

İçerik öğeleri, temel olarak birbiriyle ilişkilidir bu nedenle raporların hazırlanmasında bütünsel bakış açısına sahip olmak önem taşımaktadır. İçerik öğelerine ilişkin bilgileri üniversiteler tercih edecekleri sıralamada verilebilirler. Entegre Rapor İçerik Öğeleri yedi grupta sınıflandırılmıştır (IIRC, 2021) Üniversite entegre raporlarının hazırlanmasında göz önünde bulundurulması gereken unsurlar alt başlıklarda ele alınmıştır.

3.4.9. Kurumsal Genel Görünüm ve Dış Çevre

Kurumsal genel görünüm ve dış çevre üniversitenin değerleri, amaçları ve kontrol ortamını kapsayan fiziki çevreyi oluşturmaktadır. Burada üniversitelerin fiziki ortamları, üniversite yönetiminin değerleri, felsefesi, kurum kültürü ile birlikte ele alınmaktadır. Bu ortam kurum faaliyetlerini bunların nasıl ele alındığını doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle bu yapının doğru ortaya konabilmesi önem taşımaktadır. Bu kısımda yer verilmesi gereken bilgiler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Üniversitenin kuruluşu, misyonu, vizyonu, amacı, hedefi, etik ilkeleri ve değerleri ile bilgiler,
- Temel faaliyetleri ve faaliyet gösterdiği çevre, (Üniversitelerin en önemli özellikleri evrensel gelişime sağladıkları katkı olması nedeniyle faaliyet gösterdiği ve etki yaptığı çevre açısından ne kadar küresel olduğunun belirtilmesi ve bu durumun faaliyetleri ile desteklenebilmesi önem taşımaktadır.)
- Yükseköğrenim sektöründeki konumu,
- Fiziki koşulları ve kampüs yerleşimi,
- Akademik ve profesyonel hizmet yapısına ilişkin bilgiler,
- Üniversitenin yönetim organlarında kimlerin yer aldığı, nasıl seçildikleri, seçimlerin hangi koşul ve ilkeler çerçevesinde gerçekleştiğine ilişkin bilgiler,
- Üniversite yönetiminde yer alan kişilerin rol ve sorumlulukları bunların gerçekleştirilmesine yönelik şeffaf ve kanıtlarla desteklenen bilgiler,
- Yönetim organlarının, üniversitenin kaynaklarını nasıl ve nerede kullandığına ilişkin kanıtlarla desteklenen bilgiler, kaynakların adil dağılımına ilişkin bilgiler. Bu kaynaklarının, hangi ilkeler ve yasalar ile uyum çerçevesinde kullandığına ilişkin açıklamalar,
- Üniversite yönetiminin insan haklarının korunması ile ilgili tutumlarına ilişkin açıklamalar ve bununla birlikte ekosistemin korunması ve gelişmesine yönelik faaliyetler,
- Üniversite yönetiminin şeffaflık beyanı ve açık politikaları,
- Üniversitenin açık teknoloji gelişimine katkısı ve uygulamaları, erişime açık uygulamalarına ilişkin bilgiler,
- Üniversitenin gerçekleştirdiği bilimsel ve sosyal gelişime ilişkin toplantılara ilişkin bilgiler,
- Rektörün faaliyet yılı ile ilgili mesajları ve değerlendirmesi (burada üniversitenin kurumsal kültüründen kaynaklanan etki ve o yıl gerçekleştirilen faaliyetlerin etkisinin belirtilmesi önem taşımaktadır.)
- Entegre raporu hazırlayan kurul başkanının, risk ve denetimden sorumlu ekibin raporda yer

alan bilgilerin doğruluğunun ve entegre raporlama çerçevesi kapsamında hazırlandığının beyanı,

- Üniversite yönetiminin bu rapora bakışı ve raporun üniversiteye sağladığı faydaya ilişkin inancın belirtilmesi, (Raporun iletişim değerini artıracak bir unsur olması nedeniyle önem taşımaktadır.)
- Kısa, orta ve uzun vadede değer değişimine etkisi olan konuların hedeflerle ilişkisi,
- Üniversitenin, dünya sıralamasında yeri ve önceki yıllarla karşılaştırılması ve sonraki dönem için hedeflerin belirtilmesi,
- Üniversitedeki yabancı öğrenci ve akademik personel sayısı bunlardaki gelişmelere ilişkin hedeflerin belirtilmesi,
- Üniversitenin toplam gelirinin mevcut ve önceki dönemlerle karşılaştırılması ve geliri etkileyen unsurlardaki farklılaşmalar,
- Üniversite gelirinin dağılımı ve üniversitenin gelişimine yapılan yatırımlar,
- Geçmiş dönemlere göre yaşanan büyük değişimleri gösteren nicel ve nitel bilgiler, (Bunlar öğrenci sayısı, proje başarısı, nitelikli dergilerde yayınlanan makale sayısı, uluslararası platformlarda elde edilen ödül sayısı gibi bilgilerdir.)
- Üniversiteye yapılan bağışlara ilişkin sorumluluk beyanı, bu bağışların nasıl kullanıldığına ilişkin bilgiler,
- Üniversitenin finansal sürdürülebilirliğinin bir göstergesi olarak nakit akış yönetimine ilişkin bilgiler ve nakit akışlarındaki önemli değişiklikler ve nedenleri,
- Üniversitenin verdiği burslar, desteklediği sosyal sorumluluk projeleri, yerel ve bölgesel kalkınmaya desteklemeye yönelik çalışmaları,
- Bölgesel ve evrensel kalkınma projelerine destek harcamalarında meydana gelen artış ve azalışlara dair açıklamalar,
- Üniversite personeli tarafından yürütülen projeler ve bu projelerin nasıl desteklendiğine ilişkin bilgiler,
- Üniversitenin değer değişiminde etkisi olan dış faktörlere, bu faktörlerin stratejik hedeflere ulaşmadaki rolüne ve üniversitenin bu faktörlere nasıl tepki verdiğine ilişkin analizler,
- İlgili yılda gerçekleşen önemli olaylar bu olayların üniversitede nasıl ele alındığı ve faaliyetlere etkisi,
- Üniversite yönetiminin, aldığı kararların yol açtığı olumsuz durumların belirtilmesi, (Örneğin:

öğrencilere faydalı olacağını düşünülen bir uygulamadan beklenen performansın elde edilememesinin açıklanması vb.)

- Üniversite yönetim organları tarafından alınan önemli kararların bugünkü ve gelecekteki değer değişimine beklenen olumlu ve olumsuz etkilerin açıklanması,
- Üniversite yönetim organlarının üniversite stratejik hedeflerine ulaşılması için yapılan çalışmalar ve sağlanan ilerlemelere ilişkin bilgiler,
- Üniversite çalışanlarının aldığı ödüllerle birlikte yürütülen soruşturmalar verilen cezalara ilişkin bilgiler,
- Yürütülen öğrenci soruşturmalarına ilişkin şeffaf bilgiler,
- Tüm paydaşların şikâyetleri ve düşüncelerini iletebilecekleri ve bunların güvenilir olarak değerlendirilebileceği etkin şikâyet mekanizmalarının raporlarına ilişkin bilgiler.

3.4.10. İş Modeli

Üniversitelerin iş modellerinin oluşturulması entegre rapor hazırlamalarının kilit unsuru olarak değerlendirilebilir. İş modeli yönetimin iş yapma biçimini ve değerlerini, kurumsal kültürün bir yansıması olarak değerlendirilebilir. İş modeline ilişkin entegre raporda yer alması beklenen bilgiler aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- İş modelinin oluşturulmasında belirlenen girdilerin (sermaye öğelerinin) neler olduğu ve bunların performans göstergeleri ile ifade edilmesi,
- Üniversitenin topluma katkı sağlama hedeflerinin stratejik hedeflerle bağlantısının kurulması,
- Üniversitenin kısa, orta ve uzun vadede değer yaratmak ve sürdürmek için finansal, entelektüel, insan, doğal, üretilmiş, sosyal ve ilişkisel kaynakları nasıl kullandığına ilişkin açıklamalar,
- Üniversitenin iş modelinin finansal gelir ve gider verileriyle ilişkilendirilmesi,
- Üniversitenin iş modeli aracılığıyla kendi değer değişim hikâyesini ifade eden diyagramı hazırlaması.

3.4.11. Risk ve Fırsatlar

Günümüzde her alanda olduğu gibi üniversite yönetiminde de risk odaklı bir yaklaşımla karar alma süreçlerinin tasarlanması, risk değerlendirmelerinin sürekli gözden geçirilmesi sürekliliğin sağlanması açısından önem taşımaktadır. Üniversitelerde entegre raporların hazırlanmasında da değerlendirilen tehdit niteliğindeki risklere ilişkin yapılanlar ve fırsatların nasıl ele alındığına yönelik değerlendirmeler yapılırken göz önünde bulundurulması gereken unsurlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Üniversite için risk grupları oluşturulurken, risklerin kabul edilebilir, devredilebilir, kontrol

edilebilir ve kaçınılabilir olarak sınıflandırılarak risk belirlemelerinin yapılması,

- Kabul edilebilir risk seviyesinin belirlenmesinde önceliklendirme şemasının hazırlanması, (Risklerin gerçekleşme olasılıkları ve üniversiteye olan etkilerinin dikkate alınarak tüm risklerin derecelendirilmesi)
- Belirlenen risklerin ve fırsatların kısa, orta ve uzun vadede iş modeli aracılığıyla değer değişimine nasıl bir etkisinin olduğunun belirlenmesi,
- Mevcut ve potansiyel önem derecesi yüksek risklerin olası etkilerine, üniversitenin söz konusu riskleri nasıl yönettiği ve aldığı önlemlere ilişkin bilgiler,
- Değer değişimine etkisi olan önemli fırsatların ne olduğu ve bu fırsatlardan nasıl yararlandığı ya da yararlanmasının planlandığına ilişkin açıklamalar,
- Değer değişiminde, risklerin ana sermaye öğeleri üzerinde etkisinin olduğu noktaların belirtilmesi.

3.4.12. Strateji ve Kaynak Aktarımı

Strateji ve kaynak aktarımı üniversitelerin sahip oldukları kaynakların yönetilmesine ilişkin stratejisinin belirlenmesi ve kaynak yönetimini nasıl yapacağını belirttiği bölüm olarak değerlendirilebilir. Bu kapsamda üniversitelerin entegre rapor hazırlama sürecinde dikkate alınması gereken unsurlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Üniversitenin, stratejik amaçlarının genel ifadelerden uzak spesifik ifadelerle tanımlanması,
- Stratejik amaçlara ulaşmaya çalışırken ne yaptığı ve bu amaçların ne kadarının gerçekleştiği ile ilgili açıklamalar,
- Yükseköğrenim çevresinde (pazarında) net ifadeler kullanarak üniversitenin kendini nasıl farklılaştırdığına ilişkin bilgiler,
- Stratejik amaçlar gerçekleştirilirken finansal sermaye, insan sermayesi ve doğal sermaye gibi sermaye öğelerinin nasıl kullanıldığına ilişkin detaylı bilgiler,
- Üniversitenin stratejisinin, kaynak tahsisine etkisinin açıklanması,
- Stratejik amaçlar iş modeline uygun olacak şekilde kısa, orta veya uzun vadeli olarak belirlenmesine ilişkin bilgiler.

3.4.13. Performans

Günümüzde bütünsel bakış açısı ile yapılan tüm faaliyetler hem kurumların performansını hem de dış çevreyi etkilemektedir. Bu nedenle entegre raporlarda performansa ilişkin değerlendirmeler

yapılırken hem kurum hem de dış çevre dikkate alınmalıdır. Üniversitelerde yürütülen faaliyetlerin bütünsel etkisinin belirlenmesinde dikkate alınması gereken unsurlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Üniversitelerin faaliyetleri aracılığıyla paydaşların gereksinimlerine nasıl cevap verdiği ve bu faaliyetlerle çıktı ve sonuçlarını nasıl elde ettiği, sermaye öğelerinin değerindeki dönüşümün belirlenmesi,
- Performans göstergelerinin stratejik hedeflerle ilişkilendirilmesi,
- Temel performans göstergeleri ile sayısallaştırılmış performans göstergelerinden yararlanarak açıklama yapılması,
- Üniversitenin hedeflediği performans çıktısının ne kadarına ulaştığına ilişkin bilgiler,
- Üniversitelerin geleceğe yönelik performans hedeflerine ilişkin bilgiler.

Üniversitelerin temel performans göstergeleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Lisans, yüksek lisans ve doktora mezun olan öğrenci sayıları, geçmiş dönemlere göre artış oranları, gelecek yıllarda beklenen öğrenci sayıları,
- Öğrenci başarısı, akademik ve idari personel memnuniyet oranları,
- Mezun öğrencilerin istihdam oranı,
- Öğrenci akademik deneyim anketi,
- Mevcut ve mezun öğrencilerle iletişim oranları,
- Öğrenci gelişimi için uygulanan proje ve programların nicel göstergeleri, (Finansal olarak ayrılan kaynak tutarı ile ilgili bilgilendirmeler.)
- Tamamlanan proje sayıları,
- Uluslararası ve ulusal nitelikli dergilerde yayınlanan ve öğretim görevlisi başına düşen akademik makale sayısı,
- İş dünyası ile yapılan anlaşmalar,
- Üniversiteyi tercih eden uluslararası öğrenci ve öğretim görevlilerine ilişkin sayısal veriler,
- Uluslararası öğrenci değişim programlarına ve projelerine katılan öğrenci sayıları, bu programların sonucunda yapılan öğrenci memnuniyet anketi sonuçları,
- Üniversitenin akademik çalışmalara verdiği finansal desteklere ilişkin bilgiler,
- Başvurulan patent, marka, proje sayıları ve bunların olumlu ve olumsuz sonuçlarına ilişkin bilgiler,

- Üniversitenin kütüphanesi, sosyal tesisleri, spor ve barınma olanakları, ulaşım ve ekipmana ilişkin bilgilerdeki ilerlemeler,
- Öğrencinin, akademik ve diğer personelin nitelik ve niceliğini artırma ile ilgili yapılan girişimler ve finansal destekler,
- Dünya ve ülke gündemine ilişkin konularda yapılan etkinliklerin sayısı,
- Çevresel duyarlılığa ilişkin göstergeler, (Kampüs uygulamaları, projeler vb.)
- Uluslararası kuruluşların gündem maddelerine ilişkin faaliyetler, (OECD, AB gibi)
- Toplumsal duyarlılığı geliştirmeye yönelik faaliyetler,
- Üniversitelerin fiziksel olanaklarında kaydedilen gelişmeler ve yapılan yatırım ve iyileştirmeye ilişkin çalışmalar,
- SKA'larını destekleyen faaliyetlerdeki gelişmeler,
- Doğal kaynakların kullanımı ile ilgili performans çıktıları ve geri dönüşüm çalışmalarıyla ilgili bilgiler, ayrıca bu çalışmaların yıllara göre gelişimi ile ilgili açıklamalar.

3.4.14. Genel Görünüş

Üniversite hazırlayacağı entegre raporda geleceğe dair beklentileri ile ilgili bilgilere yer vermelidir. Üniversitenin performansı ile ilgili bilgileri açıklarken mevcut ve geçmiş performansına ek olarak geleceğe ilişkin performans beklentilerine yer vermesi değer değişiminin daha net görülebilmesine olanak sağlayabilir. Bu kapsamda raporda yer alabilecek bilgiler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Üniversitenin performansını ve değer değişimini etkileyebilecek olası zorluklara ve bunların üstesinden gelebilecek bilgi ve donanıma sahip olup olmadığı ile ilgili bilgiler,
- Raporda; kısa, orta ve uzun vadede yer alan hedef ve planlara yer verilmesi daha nitelikli bir rapor için önemli olabilir,
- Bütünlüğü sağlama amacıyla üniversitenin gelecek beklentilerinin, nicel ve nitel olarak performans sonuçlarıyla birlikte değerlendirilmesine ilişkin bilgiler.

3.4.15. Hazırlık ve Sunum Temeli

Hazırlık ve sunum temeli entegre raporun hazırlanma sürecinde yapılan çalışmaların bir özeti olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, rapora özgünlük katan bir bölüm olarak nitelendirilebilir ve kurumların kendi hikâyelerini nasıl anlattıklarını ifade etmektedir. Üniversitelerin hazırlayacağı entegre raporların ilgili bölümünde yer alması beklenen bilgiler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Rapora hangi konuların dâhil edildiği, bunların nasıl belirlendiği, önemlilik konusundaki

yaklaşımlar ve bu konuların nasıl sayısallaştırıldığı veya açıklandığı ile ilgili bilgiler,

- Üniversitelerin rapora hangi unsurları dahil edip, etmeyeceğine ilişkin karar alma süreci bilgileri,
- Raporu okuyacaklar ve inceleyecekler için raporun nasıl daha kolay okunabilir olduğuna ilişkin bir açıklama notunun oluşturulması.

Entegre raporların daha kolay okunabilir hale getirilmesi için dikkat edilmesi gereken unsurlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- İlgi çekici görseller kullanılması ve görsellerde cinsiyet eşitliğinin, insan ve hayvan haklarının, ekosistemin korunduğunun teyit edilmesi,
- Raporun kapsayıcılığı açısından evrensel bir anlatım dili kullanıldığının teyit edilmesi,
- Anlatım akışının iyi tasarlanarak güçlü ve akıcı bir anlatım dili kullanıldığının teyit edilmesi,
- Dünya gündemine ilişkin konuların ele alındığının doğrulanması,
- Teknik ifadelere olabildiğince az yer verilmeli kullanılan farklı terimler dil net bir şekilde açıklanmalı ve belirsiz bir dil kullanımından kaçınılmalı, (Kullanılan dil üniversitenin sesi olacağı için oldukça önemlidir.)
- Metin ve görsel bilgilerin uygun bir dağılımının yapıldığının teyit edilmesi,
- Nicel bilgileri ve dikkat çekilmek istenilen noktaları belirtmek için tablo, çizelge ve şekil kullanımı yapıldığının teyit edilmesi,
- Basit ve anlaşılır bir dil kullanıldığının teyit edilmesi,
- Raporu inceleyenlerde devamını getirmek için merak ve heyecan uyandıracak bilgilerin verildiğinin teyit edilmesi,
- Rapordaki görsellerin renk seçimine dikkat edilmesi, iyi bir renklendirme ve görsel koordinasyonun sağlanmış olduğunun teyit edilmesi,
- Raporun özgün bir içeriğe sahip olduğunun teyit edilmesi.

Üniversitenin hazırlayacağı entegre raporların diğer raporlarda verilebilecek finansal veriler ve tabloların açıklanması yerine üniversitenin kendi değer değişim hikâyesini anlatma aracı olarak kullanılması daha uygun olacaktır. Bu değer dönüşüm hikâyesi iyi anlatılmazsa hem hikâyenin dinlenme olasılığı hem de akılda kalma olasılığı az olacaktır bu nedenle entegre rapor üniversitenin yaptığı faaliyetlerin evrensel önemine vurgu yapacak biçimde hazırlanmalıdır (BUFDG, 2016, 2017; Edinburgh University, 2020; Edinburgh University, 2022; IIRC, 2021; North-West University, 2019; North-West University, 2022; Yıldız Teknik Üniversitesi, 2018; Yıldız Teknik Üniversitesi, 2019-2022)

4. SONUÇ

Entegre raporlama sadece ticari işletmelerin mevcut ve potansiyel yatırımcısı ile iletişim kurduğu bir rapor değildir. Değer değişim hikâyesini iyi bir şekilde ve yalın bir dil ile anlatmak isteyen her kurum tarafından tercih edilebilir. Geniş perspektiften bakıldığında, temel görevi nitelikli insan gücü yetiştirmek olan ve yapılan akademik çalışmalar neticesinde elde edilen çıktılarla toplumun gelişimi ve dönüşümü üzerinde büyük öneme sahip olan üniversitelerin değer değişimlerini ifade edebilmeleri için entegre rapor önemli bir iletişim aracıdır. Üniversiteler dünyanın geleceğini şekillendirmede önemli etkiye sahiptir. Küreselleşme ve teknolojik ilerlemenin hız kazanmasıyla birlikte üniversitelerin, eğitim olanaklarını dijital platformlara taşınması, üniversitelerin değişimde öncü olmasının bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Yaşanan dijital dönüşümün etkisiyle eğitimde mekân kısıtının ortadan kalkmış olduğu söylenebilir. Ayrıca, dil kısıtı da eş zamanlı çeviri programlarının kullanımı ile ortadan kalkabilecektir. Bu dönüşümlerle üniversiteler kapılarını dünyaya açmış olacak ve uluslararası değişim programları farklı üniversitelerden alınan dersler ile gerçekleştirilebilecektir. Çeşitli üniversiteler ile işbirliği sağlanarak hem öğrenci hem de akademisyen mobilitesinin artırılması akademik ve kültürel çeşitlilik sağlayacaktır. Bu gelişmeler üniversiteler tarafından paydaşlarına dijital ortamlarda sunulabilecek entegre raporlar aracılığı ile anlatabilirler.

Bu çalışma, değişimin ve yeniliğin öncüsü olan üniversitelerin entegre raporlama sürecinde duyarlı ve öncü olması gerektiğini vurgulamaktadır. Raporda, üniversitenin kaynaklarını kullanarak, stratejisini merkeze alarak iş modeli ile birlikte risklerini nasıl yönettiği ve fırsatlarını nasıl değerlendirdiği ve değerinde meydana gelen değişim ile ilgili açıklamalara yer vermelidir. Bu unsurların birleşiminde nasıl bir performans gösterdiği açıklanmalıdır.

Üniversitelerin entegre raporlarında bilgilerini görsel ifadelerle desteklemesi fark yaratan bir unsur olabilir. Günümüzde bir işletmenin değerlendirilmesinde en büyük beklenti yönetimin sorumluluk anlayışını görebilmektir, sorumluluk anlayışıyla hazırlanan entegre raporlarda yönetimin işletmenin sahip olduğu kaynaklara ilişkin sorumluluğunu şeffaf ve güvenilir olarak aktarabilmesi işletmelerin sürekliliğini açısından da önem taşımaktadır. Üniversite yönetimi, çalışanlarının cinsiyet, din, dil, ırk ayrımı gibi ayrıştırıcı politikalardan uzak durmasını temin edecek politika ve prosedürler geliştirmeli ve bunları raporlarında sunmalıdır. Rapor hazırlanırken etik bir temele oturtulmalı ve SKA da temel alınmalıdır. Üniversitelerin topluma ışık tutan ve rehber olan çalışmalarıyla yetiştirdiği insan gücüne dair bilgileri entegre raporlarda sunması oldukça yenilikçi ve ufuk açıcı bir yaklaşım olabilir.

Öneri niteliği taşıyan bu modelde, raporda ilk olarak entegre düşünce, değer değişimi ve sermaye öğeleri gibi temel kavramlara odaklanılmıştır. Ardından, iyi bir raporda olması gereken özelliklere yer verilmiştir. Böylece üniversiteler kısa, orta ve uzun vadede değer değişim hikâyelerini aktarabilme fırsatı bulabileceklerdir.

Entegre raporlama yoluyla üniversiteler, kendileri, paydaşları, toplum ve dünya için nasıl bir değer dönüşümüne neden olduklarını gösterebileceklerdir. Böylece hem üniversite yönetimi hem de diğer paydaşlar için farkındalık oluşması kolaylaşacak ve daha iyi bir gelecek tasarlayabilmek için neler yapılması gerektiği, geleceğe nasıl yön verilebileceği konusunda üniversite yönetimlerinde diyalektik bir bakış açısına oluşabilecektir.

YAZARLARIN BEYANI

Bu çalışmada, Araştırma ve Yayın etiğine uyulmuştur, çıkar çatışması bulunmamaktadır ve bu çalışma için finansal destek alınmamıştır.

AUTHORS' DECLARATION

This paper complies with Research and Publication Ethics, has no conflict of interest to declare, and has received no financial support.

YAZARLARIN KATKILARI

Çalışma Konsepti/Tasarım- DUD; Yazı Taslağı- BRÇ; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- BRÇ, DUD; Son Onay ve Sorumluluk- DUD.

AUTHORS' CONTRIBUTIONS

Conception/Design of Study- DUD; Drafting Manuscript- BRÇ; Critical Revision of Manuscript- BRÇ, DUD; Final Approval of Accountability- DUD.

KAYNAKÇA

- Adams, P. C. (2018). *Let's talk value: How universities create value for students, staff and society*. Advance HE.
- Aras, G., & Sarioğlu, G. U. (2015). *Kurumsal raporlamada yeni dönem: Entegre raporlama*. TÜSİAD.
- Aras, P. D., Özsözgün Çalışkan, A., Esen, D. D., & Furtuna, D. D. (2019). *Türkiye'de entegre raporlama: Mevcut durum, paydaşların algı ve beklentileri*. ACCA, CFGS, KPMG.
- Borsa İstanbul, (2022). *Erta-Borsa İstanbul A.Ş.: Şirketler için Entegre Raporlama Rehberi*. <http://www.entegreraporlamatr.org/tr/images/pdf/ERTA-Borsa-istanbul-AS-Sirketler-icin-Entegre-Raporlama-Rehberi.pdf> (Erişim Tarihi: 02.03.2023)
- BUFDG. (2016). *Integrated Reporting <IR> in HE*. <https://www.bufdg.ac.uk/ViewDocument.aspx?t=1&ID=3407&GUID=cca4a9ad-9b7f-46db-9d36-d584b658c9b3> (Erişim Tarihi: 10.06.2020)

- BUFDG. (2017). *Integrated Reporting in four British Universities*. Network.
- Brusca, I., Labrador, M., & Larran, M. (2018). The challenge of sustainability and integrated reporting at universities: a case study. *Journal of Cleaner Production*, 188, 347-354.
- Casonato, F., Farneti, F., & Dumay, J. (2019). Social capital and integrated reporting: losing legitimacy when reporting talk is not supported by actions. *Journal of Intellectual Capital*, Vol. 20(1), 144-164.
- Clarkson, M. B. E. (1995). A stakeholder framework for analyzing and evaluating corporate social performance. *The Academy of Management Review*, 20(1), 92-117. <https://doi.org/10.2307/258888>
- Eccles, R., & Krzus, M. (2010). *One Report: Integrated Reporting for a Sustainable Strategy*, Wiley & Sons, Hoboken NJ.
- Edinburgh University. (2020). *Annual report and accounts for the year to 31 July 2020*. https://www.ed.ac.uk/files/atoms/files/202007_uoe_annual_accounts_2020_27_online.pdf (Erişim Tarihi: 23.06.2021).
- Edinburgh University. (2022). *Annual report and accounts for the year to 31 July 2022*. https://www.ed.ac.uk/sites/default/files/atoms/files/202207_uoe_annual_accounts_2022_20.pdf (Erişim Tarihi: 01.03.2023)
- Entegre Raporlama Türkiye. (2021, Nisan). *Stratejik odak ve geleceğe yönelimbaşkan'ının mesajı*. E-Bülten, <http://www.entegreraporlamatr.org/tr/mailling/31032021/baskanin-mesaji.aspx>
- Ertuna, Ö. (2012). Muhasebe için yeni ufuklar: Sosyal muhasebe. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 3, 5-18.
- IIRC, & LLP(EY), E. (2013). *Value Creation: Background Paper for<IR>*. International Integrated Reporting Council.
- IIRC. (2021). *International <IR> Framework*. The International Integrating Reporting Council.
- KGK. (2018). <https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2019Seti/Finansal%20Raporlamaya%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Kavramsal%20%C3%87er%C3%A7eve/F%C4%B0NANSAL%20RAPORLAMAYA%20%C4%B0L%C4%B0C5%9EK%C4%B> (Erişim Tarihi: 08.04.2021)
- Lacuzzi, S., Garlatti, A., Fedele, P., & Lombrano, A. (2020). Integrated reporting and change:evidence from public universities. *Journal of Public Budgeting, Accounting and Financial Management*, 32(2), 291-310.
- Mauro, S., Cinquini, L., Simonini, E., & Tenucci, A. (2020). Moving from social and sustainability reporting to integrated reporting: exploring the potential of Italian public-funded universities' reports. *Sustainability*, 12(8), 3172.

- McNaull, P. (2016). *Integrated reporting case study: University of Edinburgh*. <https://www.accaglobal.com/in/en/professional-insights/global-profession/Insights-into-integrated-reporting-2-walking-the-talk/university-of-edinburgh.html> (Erişim Tarihi: 12.06.2021).
- McNaull, P., & Day, S. (2020). *Top tips for integrated thinking and reporting – articulating institutional value*. <https://www.advance-he.ac.uk/news-and-views/top-tips-integrated-thinking-and-reporting-articulating-institutional-value> (Erişim Tarihi: 06.06.2021).
- North-West University (2019). *Value Creation with an Ethic of Care*.
- North-WestUniversity (2022). <https://www.nwu.ac.za/sites/www.nwu.ac.za/files/files/i-institutional-information/annual-report/IR-2021/NWU-Integrated-Report-2022-ENG.pdf> (Erişim Tarihi: 09.03.2023)
- Omran, M.S., Zaid, M.A., & Dwekat, A. (2021). The relationship between integrated reporting and corporate environmental performance: a green trial. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 28(1), 427-445.
- Sun, Y., Ip, P.S., Arunachalam, M., & Davey, H. (2023). From ivory tower to a storyteller of value creation: integrated reporting at Japanese and South African universities. *Journal of Intellectual Capital*, 24(2), 580-597. <https://doi.org/10.1108/JIC-01-2021-0008>
- Türk Dil Kurumu. (2023). Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/?q=de%C4%9Fer&aranan=> (Erişim Tarihi: 05.05.2023).
- Ülker, D. Ö., & Arslan, D. Ö. (2020). *Finansal olmayan raporlamada değişim*. Gazi Kitabevi.
- Value Reporting Foundation. (2022). *Integrated thinking principles* https://www.integratedreporting.org/wp-content/uploads/2022/07/VRF_ITP-v1point0.pdf. (Erişim Tarihi: 07.03.2023)
- Wahl, A., Charifzadeh, M., & Diefenbach, F. (2020). Voluntary adopters of integrated reporting – evidence on forecast accuracy and firm value. *Business Strategy and the Environment*, 29(6), 2542-2556.
- Yıldız Teknik Üniversitesi (2019-2021). *Entegre faaliyet raporu 2019-2021*. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Yıldız Teknik Üniversitesi. (2018). *Entegre faaliyet raporu 2018*. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Yüksel, D. (2017). *Entegre raporlama: Finansal ve finansal olmayan bilgilerin entegrasyonu*. Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Yücenurşen, M. (2022). *Davranışsal muhasebe çerçevesinde paydaş ve meşruiyet teorileri*. Kısa, M. (Ed.), Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler, Alanında Uluslararası Araştırmalar IV. (1.baskı) içinde (s.49-63) Eğitim Yayınevi.